

Processrättsliga frågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motionsyrkanden som väckts under den allmänna motionstiden år 2003. Motionsyrkandena avser bl.a. frågor om hemliga tvångsmedel, skydd för vittnen, ersättning till nämndemän samt rättshjälp.

Utskottet, som hänvisar bl.a. till gällande regelverk och pågående beredningsarbete, föreslår att riksdagen avslår samtliga yrkanden.

I ärendet finns 22 reservationer från (m), (fp), (kd) och (v) samt fem särskilda yttranden från (m), (kd), (v) och (mp).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Utskottets överväganden	7
Straffprocessuella tvångsmedel m.m.	7
Hemliga tvångsmedel	7
Personella tvångsmedel	9
Eftersökning av vapen i brottsförebyggande syfte	10
Allmän kameraövervakning	11
Övervakningskameror i taxibilar	11
Tillstånd och tillsyn	12
Vittnen och målsägande.....	13
Nämndemän.....	15
Specialdomstolar och hyresnämnderna	17
Rättshjälp.....	19
Upphävande och utvärdering av den nya rättshjälpslagen m.m.	19
Rättshjälp vid pisksnärtsskador	21
Kravet på prövningstillstånd.....	22
Offentlighet vid domstol.....	24
Utnämning av högre domare och domstolschefer	27
Frågor om åklagare.....	28
Åklagarjäv	28
Överprövning av åtalsbeslut	29
Övrigt	30
Enklare förfarande i snatterimål	30
Svensk domstols behörighet i skadeståndsmål	30
Medlemskap i Advokatsamfundet	32
Språket i domar.....	34
Reservationer.....	35
1. Hemlig avlyssning (punkt 1)	35
2. Överskottsinformation (punkt 2)	35
3. Hemlig teleövervakning vid olaga hot (punkt 3).....	36
4. Kräkmedel (punkt 4).....	36
5. Eftersökning av vapen (punkt 5).....	37
6. Övervakningskameror i taxibilar (punkt 6).....	37
7. Tillståndsprövning för allmän kameraövervakning (punkt 7).....	38
8. Vittnen (punkt 8)	38
9. Målsägandes rätt att yttra sig (punkt 9)	39
10. Nämndemän (punkt 10).....	39
11. Sammansättningen i vårdnadstvister (punkt 11).....	40
12. Partssammansatta domstolar och specialdomstolar (punkt 12).....	40
13. Rättshjälpslagen (punkt 13).....	41

14. Kravet på prövningstillstånd (punkt 15).....	42
15. Kravet på prövningstillstånd (punkt 15).....	42
16. Offentlighet vid domstol (punkt 16).....	43
17. Utnämning av högre domare (punkt 17).....	43
18. Jävsregler för åklagare (punkt 18).....	44
19. Överprövning av åtalsbeslut (punkt 19)	44
20. Förfarandet i snatterimål (punkt 20).....	45
21. Svensk domsrätt i skadeståndsmål (punkt 21).....	45
22. Medlemskap i Advokatsamfundet (punkt 22)	46
Särskilda yttranden.....	47
1. Hemlig avlyssning (punkt 1)	47
2. Partssammansatta domstolar och specialdomstolar (punkt 12)	47
3. Rättshjälpslagen (punkt 13).....	47
4. Rättshjälp vid pisksnärtsskador (punkt 14)	47
5. Språket i domar (punkt 23).....	48
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag	49
Motioner från den allmänna motionstiden år 2003.....	49

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Hemlig avlyssning

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju348 yrkande 7, 2003/04:Ju417 yrkande 13 och 2003/04:Ju465 yrkande 11.

Reservation 1 (fp, kd)

2. Överskottsinformation

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju348 yrkande 8.

Reservation 2 (m, fp, kd)

3. Hemlig teleövervakning vid olaga hot

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju282.

Reservation 3 (kd)

4. Kräkmedel

Riksdagen avslår motion 2003/04:So345 yrkande 8.

Reservation 4 (m, fp)

5. Eftersökning av vapen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju292 yrkande 4 och 2003/04:Ju429 yrkande 2.

Reservation 5 (m, fp, kd)

6. Övervakningskameror i taxibilar

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju445 yrkande 6.

Reservation 6 (m, kd)

7. Tillståndsprovning för allmän kameraövervakning

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju392 yrkande 3.

Reservation 7 (v)

8. Vittnen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju218 yrkande 1, 2003/04:Ju271, 2003/04:Ju332 yrkande 5, 2003/04:Ju363 yrkande 2, 2003/04:Ju444 yrkande 16 och 2003/04:Ju453 yrkandena 18–20.

Reservation 8 (m, fp, kd)

9. Målsägandes rätt att yttra sig

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju394 yrkande 3.

Reservation 9 (m, fp)

10. Nämndemän

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju203, 2003/04:Ju288, 2003/04:Ju300, 2003/04:Ju325, 2003/04:Ju330, 2003/04:Ju412 yrkande 4, 2003/04:Ju420 och 2003/04:Ju422.

Reservation 10 (m, fp, kd)

11. Sammansättningen i vårdnadstvister

Riksdagen avslår motion 2003/04:A371 yrkande 26.

Reservation 11 (kd)

12. Partssammansatta domstolar och specialdomstolar

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju291 yrkande 2, 2003/04:Ju460, 2003/04:L319 yrkande 6 och 2003/04:Bo257 yrkande 19.

Reservation 12 (m, fp)

13. Rättshjälpslagen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju341 yrkandena 1 och 2, 2003/04:Ju421 samt 2003/04:L318 yrkande 5.

Reservation 13 (fp)

14. Rättshjälp vid pisksnärtsskador

Riksdagen avslår motion 2003/04:T471 yrkande 3.

15. Kravet på prövningstillstånd

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju412 yrkande 7 och 2003/04:Ju477 yrkande 5.

Reservation 14 (fp)

Reservation 15 (kd)

16. Offentlighet vid domstol

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju392 yrkande 1 och 2003/04:Ju477 yrkande 6.

Reservation 16 (v)

17. Utnämning av högre domare

Riksdagen avslår motion 2003/04:K271 yrkande 18.

Reservation 17 (m, fp)

18. Jävsregler för åklagare

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju392 yrkande 4.

Reservation 18 (v)

19. Överprövning av åtalsbeslut

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju418.

Reservation 19 (kd)

20. Förfarandet i snatterimål

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju450 yrkande 9.

Reservation 20 (fp, kd)

21. Svensk domsrätt i skadeståndsmål

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju265.

Reservation 21 (v)

22. Medlemskap i Advokatsamfundet

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju461.

Reservation 22 (m)

23. Språket i domar

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju441.

Stockholm den 9 mars 2004

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Susanne Eberstein (s), Alice Åström (v), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Helena Zakariasén (s), Ragnwi Marcelind (kd), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Yilmaz Kerimo (s), Torkild Strandberg (fp), Göran Norlander (s), Cecilia Magnusson (m), Joe Frans (s), Leif Björnlod (mp) och Kerstin Andersson (s).

Utskottets överväganden

Utskottets förslag i korthet

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2003 som rör processrättsliga frågor. I betänkandet tas upp frågor om bl.a. straffprocessuella tvångsmedel, vittnen och målsägande, nämndemän, specialdomstolar och rättshjälp. Utskottet föreslår med hänvisning bl.a. till pågående beredningsarbete och gällande regelverk att riksdagen avslår samtliga motioner. Jämför reservationerna 1–22.

Straffprocessuella tvångsmedel m.m.

Hemliga tvångsmedel

I motionerna Ju348 (c), Ju417 (kd) och Ju465 (fp) föreslås att buggning skall tillåtas i kampen mot den grövre brottsligheten. I den förstnämnda motionen begärs också en reglering av användandet av överskottsinformation som framkommer vid användning av hemliga tvångsmedel.

I april 2000 presenterade regeringen en lagrådsremiss om hemlig avlyssning m.m. I remissen föreslog regeringen bl.a. att buggning skulle införas som ett nytt hemligt tvångsmedel, benämnt hemlig avlyssning, vid vissa typer av brott och under vissa förutsättningar. Enligt förslaget skulle det också införas ett system med offentliga ombud i ärenden om hemliga tvångsmedel i syfte att öka enskildas rättssäkerhet. Förslaget byggde på Buggningsutredningens betänkande Om buggning och andra hemliga tvångsmedel (SOU 1998:46) och remissbehandlingen av detsamma.

Lagrådet gjorde bedömningen att hemlig avlyssning borde kunna godtas som nytt straffprocessuellt tvångsmedel med väsentligen det föreslagna tillämpningsområdet, om behovet var reellt och starkt. En förutsättning var dock att tvångsmedelsanvändningen var förenad med tillräckliga rättssäkerhetsgarantier. En särskild fråga var behandlingen av s.k. överskottsinformation, dvs. uppgifter om t.ex. andra brott än det som föranlett tvångsmedlet. Den stora bristen i remissförslaget ansåg Lagrådet vara avsaknaden av en utförligare reglering angående behandlingen av överskottsinformation. Lagrådet framhöll särskilt att denna fråga måste lösas; detta var enligt Lagrådet en förutsättning för att en lagstiftning om buggning skulle kunna godtas.

Därefter har en utredare på uppdrag av Justitiedepartementet utarbetat ett förslag till en reglering av användning av överskottsinformation som kommer fram vid bruk av hemliga tvångsmedel (Ds 2003:13). Förslaget innebär att överskottsinformation som rör begångna eller pågående brott skall få använ-

das för att utreda brottet. Vidare föreslås att överskottsinformation får användas som bevis i rättegång under förutsättning att fängelse i ett år eller mer är föreskrivet för brottet och att det kan antas att brottet inte kommer att föranleda endast böter. När det gäller sådan överskottsinformation som avser uppgifter som lämnats i förtroende till exempelvis en läkare går förslaget i huvudsak ut på att den endast får användas som bevis om den som lämnat uppgifterna samtycker till det. Uppgifter om ett förestående brott får enligt förslaget användas för att förhindra brottet. Vidare föreslås att en förundersökning skall få läggas ned om användningen av överskottsinformationen skulle vara till men för den utredning där uppgifterna kommit fram. Slutligen föreslås en tydligare reglering av när upptagningar skall sparas respektive förstöras.

Promemorian har nyligen remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet. När förslaget övervägts avser regeringen att på nytt överväga frågan om hemlig avlyssning (prop. 2002/03:74 s. 12).

Buggningsutredningens ovan nämnda förslag om offentliga ombud i ärenden om hemliga tvångsmedel har nyligen lett till lagstiftning (se prop. 2002/03:74, bet. 2003/04:JuU2, rskr. 14).

När motsvarande yrkanden behandlats tidigare i utskottet har utskottet hänvisat till det pågående arbetet (se bet. 2002/03:JuU7 s. 22 f. beträffande buggning och bet. 2003/04:JuU2 s. 8 f. beträffande överskottsinformation).

Utskottet anser alltjämt att det pågående arbetet beträffande buggning bör avvaktas. När det gäller frågan om överskottsinformation anser utskottet att det skulle vara en fördel om en lagreglering kommer till stånd. Eftersom ett förslag med den inriktningen för närvarande bereds behövs det inget initiativ i saken från riksdagen. Utskottet föreslår att motionerna Ju348, Ju417 och Ju465 i här behandlade delar avslås av riksdagen.

I motion Ju282 (kd) föreslås att hemlig teleövervakning skall få ske även vid förundersökningar rörande ofredande och olaga hot.

Bestämmelser om tvångsmedlet hemlig teleövervakning finns i 27 kap. 19–25 §§ rättegångsbalken. Efter de ändringar som riksdagen nyligen beslutat om (prop. 2002/03:74, bet. 2003/04:JuU2) och som träder i kraft den 1 oktober i år innebär bestämmelserna i huvudsak följande. I hemlighet får uppgifter hämtas in om teledelanden som befordras eller har befordrats till eller från en viss teleadress som den misstänkte innehar eller som denne kan tänkas använda. Ett beslut om hemlig teleövervakning kan också innebära att ett teledelande hindras från att nå fram till eller gå ut från en viss teleadress. Hemlig teleövervakning får användas vid förundersökning angående brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader. Vidare får sådan övervakning ske om brottsmisstanken gäller dataintrång, barnpornografibrott som inte är ringa, narkotikabrott och smuggling som avser narkotika.

Ofredande kan föranleda böter eller fängelse i högst sex månader (4 kap. 7 § brottsbalken). Straffet för olaga hot är böter eller fängelse i högst ett år, men om gärningen bedöms som grovt brott är straffet fängelse i lägst sex

månader och högst fyra år (4 kap. 5 § brottsbalken). Detta innebär att hemlig teleövervakning kan komma i fråga för olaga hot som är grovt, men inte i de övriga fall som tas upp i motionen.

I den proposition som låg till grund för de senaste ändringarna av reglerna om hemlig teleövervakning anförde regeringen att olaga hot och ofredande visserligen ofta begås genom telemeddelanden. Under de angivna brottsbeteckningarna rymdes emellertid, anförde regeringen, ett stort antal fall som är av sådan karaktär att det inte bör komma i fråga att använda hemliga tvångsmedel. Regeringen lade därför inte fram något förslag om det, men avsåg att noga följa utvecklingen och om det behövs återkomma till frågan i ett annat sammanhang (prop. s. 35 f.).

Utskottet kan i och för sig hålla med motionärerna om att hemlig teleövervakning skulle kunna utgöra ett verksamt vapen mot de brott som aktualiseras i motionen. Samtidigt vill utskottet i likhet med vad regeringen anförde i den nyss nämnda propositionen påpeka att alla de brott som kan hänföras under de nämnda brottsrubriceringarna inte motiverar användning av hemliga tvångsmedel. Utskottet utgår från att regeringen återkommer med ett förslag till förändring i den mån det kan finnas fog för det. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion Ju282.

Personella tvångsmedel

I motion So345 (fp) begärs att polisen skall ges möjlighet att använda kräkmedel för att säkra bevisning vid narkotikabrott när den misstänkte svalt narkotikan.

Regler om undersökning av människokroppen vid brottsmisstanke finns i 28 kap. 12 § rättegångsbalken. Av paragrafen, jämförd med 28 kap. 11 § rättegångsbalken, framgår att kroppsbesiktning får göras på den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning av brottet. Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov från människokroppen och undersökning av sådana prov. En undersökning får inte utföras så att den undersökte riskerar framtida ohälsa eller skada.

Vid kroppsbesiktning, liksom vid användning av övriga straffprocessuella tvångsmedel, råder den s.k. proportionalitetsprincipen. Sådan besiktning får sålunda beslutas endast om skälen för den uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden medför för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (28 kap. 13 § första stycket rättegångsbalken jämförd med 28 kap. 3 a § samma balk).

Rättegångsbalkens bestämmelser om kroppsbesiktning erhöll – med visst undantag som här saknar intresse – sin nuvarande utformning genom lagstiftning år 1993 (prop. 1993/94:24, bet. JuU7, rskr. 67). I propositionen anfördes bl.a. att det är ett mycket allvarligt ingrepp i den kroppsliga integriteten att utsätta någon för tvångsmedicinering och att mycket starka skäl därför krävdes för att införa en sådan möjlighet i rättegångsbalken. Enligt departements-

chefen måste vid en sådan bedömning brottsbekämpande effektivitetshänsyn träda tillbaka. Något förslag om tvångsmedicinering lades därför inte fram i propositionen (prop. s. 48). Utskottet förklarade sig inte ha någon annan uppfattning i denna fråga än vad departementschefen uttalat i propositionen och avstyrkte bifall till en motion liknande den nu aktuella (bet. 1993/94:JuU7 s. 7).

Narkotikakommissionen föreslog i sitt slutbetänkande Vägvalet – Den narkotikapolitiska utmaningen (SOU 2000:126) att det i narkotikastrafflagen (1968:64) skall tas in en bestämmelse om att den som är skäligen misstänkt för narkotikabrott, som inte är ringa, skall kunna ges läkemedel eller liknande vid en kroppsbesiktning. Avsikten var att det vid skäligen misstanke om försäljning av narkotika skall kunna fattas beslut om att använda kräkmedel eller liknande vid kroppsbesiktning i sådana fall där det i dag beslutas om att placera den misstänkte på s.k. tulltoalett. Bakgrunden till förslaget var att narkotikaförsäljare i framför allt storstäderna ofta förvarar sitt varulager, främst kapslar av heroin, i munnen, för att kunna svälja narkotikan om polis närmar sig (s. 43). Däremot ansåg kommissionen inte att kräkmedel skulle få användas när misstanken avser en köpare som svält narkotika. Beslut om att använda kräkmedel skulle enligt förslaget fattas av åklagare och åtgärden genomföras av läkare (betänkandet s. 208 f.).

I regeringens proposition 2001/02:91 Nationell narkotikahandlingsplan hänvisades till 1993 års lagstiftningsärende (se ovan). Regeringen kunde inte se att det framkommit något skäl av tyngd att nu frånga vad som uttalades när frågan senast var föremål för regeringens bedömning (prop. 1993/94:24). Med hänsyn till framför allt det starka skydd som måste finnas för den kroppsliga integriteten var regeringen inte beredd att föreslå någon möjlighet till tvångsmässig medicinering i samband med kroppsbesiktning.

I sitt yttrande till socialutskottet delade justitieutskottet regeringens uppfattning i denna fråga (yttr. 2001/02:JuU5y s. 7 f.).

När frågan senast behandlades vidhöll utskottet sin tidigare redovisade uppfattning (se bet. 2002/03:JuU7 s. 23 f.).

Utskottet, som inte ändrat uppfattning i frågan om kräkmedel, föreslår att riksdagen avslår motion So345 i här behandlad del.

Eftersökning av vapen i brottsförebyggande syfte

I motionerna Ju292 (m) och Ju429 (kd) föreslås att polisen i brottsförebyggande syfte bör få söka efter vapen i bilar. Motionsönskemålet bygger på ett förslag som lämnats in till Regeringskansliet av några polismän vid Polismyndigheten i Stockholms län.

Husrannsakan och kroppsvisitation kan ske i syfte att utreda brott. För sådana fall finns regler i 27 och 28 kap. rättegångsbalken. Motionsönskemålet tar emellertid sikte på fall där det inte finns någon konkret brottsmisstanke. I stället handlar det om att vidta åtgärder i brottsförebyggande syfte. Husrannsakan och kroppsvisitation kan i viss utsträckning ske i sådant syfte. Regler om detta finns i polislagen (1984:387).

En polisman får enligt 19 § andra stycket första punkten nämnda lag kroppsvisitera en person i den utsträckning det behövs för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att ett sådant föremål kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken. Sistnämnda bestämmelse tar sikte på egendom som ännu inte kommit till brottslig användning men som ändå bör kunna förverkas eftersom det typiskt sett rör sig om hjälpmedel vid brott.

Inom Justitiedepartementet pågår för närvarande en översyn som syftar till att finna åtgärder för att förhindra spridning av illegala vapen. En utredare har anlitats för arbetet, som skall vara färdigt vid årsskiftet. Nyligen har ett tillägg beslutats som går ut på att det skall övervägas om det finns behov av att införa en möjlighet för polisen att söka efter vapen och andra farliga föremål i fordon, i sådana situationer där det i dag är möjligt att kroppsvisitera någon enligt den ovan angivna bestämmelsen i polislagen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att det vidtas åtgärder för att förebygga spridningen av illegala vapen. Samtidigt vill utskottet påminna om att frågan gäller gränserna för polisens maktutövning gentemot medborgarna och att regeringsformen innehåller regler till skydd mot bl.a. kroppsvisitation och husrannsakan. Det krävs med andra ord närmare överväganden innan en förändring genomförs. Utskottet välkomnar därför det lämnade uppdraget. Motionsönskemålen får med det anförda anses vara tillgodosedda. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju292 och Ju429 i här aktuella delar.

Allmän kameraövervakning

Övervakningskameror i taxibilar

I motion Ju445(kd) efterfrågas bättre möjligheter att få tillstånd att använda övervakningskameror i taxibilar för att förhindra brott.

Lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning innehåller bestämmelser om användningen av övervakningsutrustning. Lagen skiljer mellan allmän kameraövervakning som kräver tillstånd och sådan som bara kräver anmälan. Sålunda är det enligt 11 § under vissa förutsättningar tillräckligt med anmälan vid allmän kameraövervakning i banklokal eller postkontor. Vidare får övervakningskamera på vissa villkor sättas upp i butiklokal, dock inte restaurang eller annat näringsställe (12 §). I vissa närmare angivna fall krävs varken tillstånd eller anmälan (7–9 §§). Det gäller t.ex. övervakning som polismyndighet bedriver i syfte att förebygga eller förhindra brott. Upplysning om allmän kameraövervakning skall som huvudregel lämnas genom tydlig skyltning eller på något annat verksamt sätt (3–4 §§). Tillstånd meddelas av länsstyrelsen som bl.a. har att beakta vad som anges i 6 §. Av paragrafen framgår att tillstånd skall meddelas om intresset av sådan övervakning väger tyngre än

den enskildes intresse av att inte bli övervakad. Vid denna bedömning skall särskilt beaktas bl.a. om övervakningen behövs för att förebygga brott. Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (29 §).

Tillstånd till kameraövervakning i taxibilar har getts i två kammarrättsavgöranden (Kammarrättens i Stockholm dom den 21 maj 2002 i mål 1166-2002 och Kammarrättens i Göteborg dom den 3 juni 2002 i mål 956-2002). Justitiekanslern (JK), som var klagande i båda fallen, har offentligt förklarat sig nöjd med avgörandena som också vunnit laga kraft. I målen var det fråga om övervakning med digitala stillbildskameror. Kameran aktiveras när bilens passagerardörr öppnas och/eller stängs. Vid varje aktivering får kameran, efter två sekunder, ta högst fem bilder med en sekunds intervall.

Det system för kameraövervakning i taxibilar som beviljats i kammarrätt utgör enligt Kameraövervakningsutredningen en lämplig avvägning mellan övervakningsintresset och integritetsintresset. Kravet på tillstånd bör dock bestå (se SOU 2002:110 s. 18).

Härefter har praxis på området utvecklats så att tillstånd numera lämnas till kameraövervakning som går ut på att kameran aktiveras dels vid in- och utpassering ur taxin, dels när föraren utlöser larmet i bilen.

När utskottet senast behandlade denna fråga kunde utskottet inte finna annat än att motionsönskemålet i stort fick anses vara tillgodosett genom den praxis som kommit till uttryck i de två kammarrättsavgörandena (se bet. 2002/03:JuU7 s. 26 f.).

Utskottet kan konstatera att rättsutvecklingen på området inneburit att det blivit lättare att få tillstånd till kameraövervakning i taxibilar. Som utskottet framhöll förra våren får motionsönskemålet anses vara tillgodosett med den utveckling av praxis som skett. Riksdagen bör avslå motion Ju445 i denna del.

Tillstånd och tillsyn

I motion Ju392 (v) begärs att ansvaret för att pröva ansökningar om tillstånd till allmän kameraövervakning och uppgiften att utöva tillsyn skall föras över från länsstyrelserna till Datainspektionen.

Tillsynen över allmän kameraövervakning är uppdelad mellan länsstyrelsen och Datainspektionen. Länsstyrelsen skall se till att allmän kameraövervakning av platser dit allmänheten har tillträde bedrivs enligt bestämmelserna i lagen om allmän kameraövervakning. Datainspektionens tillsyn avser övervakningens förenlighet med personuppgiftslagen (1998:204).

Kameraövervakningsutredningen tog upp frågan om att flytta över tillsynsuppgiften från länsstyrelsen till Datainspektionen (se SOU 2002:110 s. 181 f.). Det skedde mot bakgrund av att det i andra länder som utredningen studerat ankom på dataskyddsmyndigheten att utöva tillsyn på området. Utredningen konstaterade att lagen om allmän kameraövervakning är en i huvudsak väl fungerande lagstiftning. Länsstyrelsen har sedan år 1977 haft ansvaret för tillståndsgivning och tillsyn av kamerahanteringen. Även om vissa förbättringar kunde behövas ansåg utredningen att länsstyrelsen väl

fyller de krav som man kan ställa på ett kontrollorgan. Länsstyrelsen bör därför enligt utredningen även i fortsättningen vara tillståndsmyndighet och ha tillsynsuppgiften enligt lagen om allmän kameraövervakning.

Kameraövervakningsutredningens betänkande bereds i Regeringskansliet.

Utskottet kan konstatera att den fråga som tas upp i motionen nyligen varit föremål för översyn och att betänkande bereds. I nuvarande beredningsläge anser utskottet att riksdagen inte bör uttala sig i frågan om tillståndsprövningen rörande allmän kameraövervakning. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju392 i denna del.

Vittnen och målsägande

Flera motioner tar upp olika frågor som rör vittnen och målsägande. I motion Ju453 (kd) efterfrågas särskilda väntrum för vittnen, utbildning för vittnesstödjare och en översyn av finansieringen. Sistnämnda fråga tas även upp i motion Ju271 (m). I motion Ju444 (fp) föreslås att det skall finnas en anställd vid varje tingsrätt som skall ha till uppgift att fungera som vittnesstödjare. En översyn av den psykosociala förhörssituationen förordas i motion Ju332 (c). Motionären bakom Ju218 (c) vill förbättra skyddet för vittnen. I motion Ju363 (c) efterfrågas bättre information till vittnen om möjligheten till s.k. medhörning. Slutligen efterfrågas i motion Ju394 (m) en uttrycklig rätt för målsäganden att inför domstol avge sin berättelse om hur brottet har påverkat honom eller henne oavsett om detta har betydelse för utgången i målet.

I proposition 2000/01:79 Stöd till brottsoffer redovisade regeringen som målsättning att det vid samtliga tingsrätter och hovrätter skulle finnas *vittnesstöd* inom tre år. I juni 2001 fick Brottsoffermyndigheten regeringens uppdrag att tillsammans med Domstolsverket ta fram en plan för hur det målet skall kunna uppnås samt att medverka till att vittnesstödsverksamheten anordnas vid de orter där sådan verksamhet ännu inte bedrivs.

Uppdraget redovisades i januari 2002 i rapporten Vittnesstöd – En kartläggning av vittnesstödsverksamheten vid landets tingsrätter och hovrätter hösten 2001. I rapporten finns en handlingsplan, uppdelad i etapper, över hur regeringens mål skall uppnås. Någon exakt tidpunkt för inrättandet av vittnesstöd vid de olika domstolarna har inte föreslagits i handlingsplanen utan snarare ett rullande schema där domstolar med goda förutsättningar för inrättande av verksamheten kommer att erhålla erbjudande om inrättande av vittnesstöd.

För närvarande finns vittnesstöd eller förbereds sådant stöd vid i princip samtliga tingsrätter och hovrätter i landet. Inför den slutliga redovisningen av vittnesstödsverksamheten den 1 juli 2004 kommer viss utvärdering att göras och också en kontroll för att få bekräftelse på att alla domstolar då har tillgång till vittnesstöd. Även den framtida finansieringen kommer att tas upp där.

Hösten 2002 inhämtade utskottet följande upplysningar om projektet rörande vittnesstöd.

Verksamheten sker vanligen inom ramen för den verksamhet som brottsofferjourerna bedriver. Dessa får visst stöd av kommunerna men också från

brottsofferfonden. Fonden finansierar också några lokala samordnare. I övrigt får denna verksamhet inte något ekonomiskt stöd utan bedrivs ideellt.

Den som skall fungera som vittnesstödjare måste genomgå utbildning. Den sköts i samarbete mellan brottsofferjourerna och Brottsoffermyndigheten.

Här kan också nämnas att domstolslokalernas utformning är föremål för en kontinuerlig översyn, och vid ombyggnader beaktas alltid behovet av särskilda väntrum för målsägande och vittnen.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat yrkanden om vittnesstöd. Senast skedde det hösten 2003 (bet. 2003/04:JuU1 s. 109 f.). Utskottet höll då fast vid sin redan tidigare redovisade uppfattning, som i huvudsak är att det är glädjande att arbetet med stödverksamheten kommit i gång samt att den bör bedrivas på ideell basis så att de organisatoriska lösningarna kan variera efter lokala behov och förutsättningar.

Såvitt gäller frågan om *förhörssituationen* noterar utskottet att det ankommer på rättens ordförande att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden. Han får exempelvis utvisa den som uppträder otillbörligt (5 kap. 9 § rättegångsbalken). Vidare följer av 36 kap. 18 § samma balk att rätten kan förordna att en part eller en åhörare inte skall närvara vid förhöret, s.k. *medhörning*. Otillbörliga frågor skall avvisas av rätten (36 kap. 17 § femte stycket samma balk). Bestämmelserna i rättegångsbalken hindrar inte att det i kallelser informeras om möjligheten till s.k. medhörning.

Personsäkerhetsutredningen har nyligen föreslagit att det skall införas ett nationellt lagreglerat *program om personsäkerhet* (SOU 2004:1). Det är i första hand tänkt att tillämpas beträffande bevispersoner som medverkar i en förundersökning eller rättegång rörande grov eller organiserad brottslighet och deras närstående. Härutöver skall programmet bl.a. kunna tillämpas på anställda inom rättsväsendet. I syfte att förhindra att en bevisperson, på grund av rädsla, vid huvudförhandling ändrar en tidigare lämnad uppgift eller avstår från att lämna en sådan föreslår utredningen att Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren får i uppdrag att utforma riktlinjer för videoinspelning av förhör med bevispersoner som riskerar att utsättas för brottslighet som riktar sig mot liv, hälsa, frihet eller frid.

När frågan om att *ge målsägande en rätt att yttra sig* oavsett om han eller hon är part i rättegången eller inte senast (se bet. 2002/03:JuU7 s. 17) behandlades vidhöll utskottet ett tidigare uttalande som gjordes vid riksdagsbehandlingen av den ovan nämnda propositionen rörande brottsoffer. Utskottet anförde då bl.a. att rättegången syftar till att pröva den talan som ligger på rättens bord. Om målsäganden vill agera som part i rättegången krävs inte mer av honom eller henne än att han biträder åtalet. Detta sker genom att målsäganden underrättar domstolen om det. En målsägande som är part har rätt att till slutförande av sin talan anföra det han eller hon finner nödvändigt. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att gällande regler tillgodosåg de anspråk på möjligheter att yttra sig som kan vara befogade i samband med rättegången (bet. 2000/01:JuU20 s. 24–25).

I praxis förekommer att målsäganden bereds tillfälle att yttra sig även i frågor som inte har direkt betydelse för bedömningen av åtalet.

Utskottet vill när det gäller vittnesstödsverksamheten återigen framhålla att utskottet ser positivt på det arbete som läggs ned för att förbättra situationen för vittnen. Som utskottet anfört tidigare bör verksamheten bedrivas på ideell basis för att underlätta framväxten av lokalt anpassade arbetsformer. Här vore det – som utskottet ser det – ett steg i fel riktning att kräva att de anställda vid domstolarna skall ta över uppgiften.

Som nyss framgått uppmärksammas lokalernas utformning, och utbildning ges dem som fungerar som vittnesstödjare.

Vad gäller finansieringsfrågan konstaterar utskottet att den kommer att tas upp i den slutliga redovisning som skall lämnas den 1 juli i år.

När det sedan gäller de motionsönskemål som tar sikte på förhörssituationen delar utskottet motionärernas uppfattning att rättsväsendets funktion kräver att vittnen fritt vågar berätta vad de iakttagit. Samtidigt konstaterar utskottet att det redan finns vissa regler som kan användas för att underlätta för dem som skall höras. Som framgått ovan har därtill ytterligare förslag nyligen lagts fram såväl i syfte att skydda dem som vittnat som att säkra värdet av förhör-utsagor som lämnas i ett tidigt skede av en förundersökning.

Vad slutligen gäller förslaget om en generell rätt för målsägande att yttra sig vidhåller utskottet att möjligheten att biträda åtalet fyller de anspråk som i detta avseende bör ställas på regelverket.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju218, Ju271, Ju332, Ju363, Ju394, Ju444 och Ju453 i här aktuella delar.

Nämndemän

I ett antal motioner tas frågor om nämndemän upp. I motionerna Ju203 (m), Ju300 (m), Ju325 (c), Ju412 (kd) och Ju420 (m) begärs höjda ersättningar. I motion Ju288 (s) efterfrågas mer representativa nämndemän. Kvotering av nämndemän med utländsk bakgrund förordas i motion Ju330 (s). I motion A371 (kd) anförs att nämndemän av båda könen bör medverka i prövningen av vårdnadstvister. I motion Ju422 (fp) efterfrågas en modernare och tydligare utformning av den ed som lagfarna domare och nämndemän avlägger innan de påbörjar sitt uppdrag.

Nämndemän medverkar i handläggningen av olika måltyper i såväl allmänna domstolar som allmänna förvaltningsdomstolar. I tingsrätt och hovrätt deltar sålunda nämndemän i avgörandet av flertalet brottmål, se 1 kap. 3 b § och 2 kap. 4 § rättegångsbalken. Vidare ingår nämndemän i rätten när sådana domstolar avgör familjerättsliga tvistemål med fullsutten rätt, se 14 kap. 17 och 18 §§ äktenskapsbalken samt 20 kap. 1 § föräldrabalken. För de allmänna förvaltningsdomstolarnas del gäller att nämndemän som huvudregel deltar när länsrätt företar mål till avgörande, se 17 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar. I kammarrätt däremot medverkar nämndemän endast om det är särskilt föreskrivet, se 12 § nämnda lag.

Bestämmelser om ersättning till nämndemän har meddelats i förordningen (1982:814) om ersättning till nämndemän och vissa andra uppdragstagare inom domstolsväsendet m.m. Av 2 § i förordningen framgår att nämndemän i tingsrätter, länsrätter, hovrätter och kammarrätter samt jurymän i tryckfrihetsmål erhåller ett arvode för sammanträde om 300 kr per dag. Härutöver gäller enligt 2 a § i förordningen att en nämndeman eller juryman, som förlorar inkomst på grund av sitt uppdrag, för varje dag som han har rätt till arvode för sammanträde också har rätt till ersättning för inkomstförlusten till den del denna inte täcks av arvodet.

Arvodena beräknas sålunda utan hänsyn till sammanträdestidens längd, och någon ersättning för barnomsorgskostnader betalas inte. Inte heller götts nämndemannens arbete med annat än ersättning för förlorad inkomst i den mån denna går utöver arvodets belopp.

Vad härefter gäller frågan om rekrytering antecknar utskottet att nämndemän i allmän domstol utses genom val (4 kap. 5 § rättegångsbalken). Val av nämndeman i tingsrätt förrättas av kommunfullmäktige. Nämndeman i hovrätt väljs av landstingsfullmäktige utom i Gotlands län där valet förrättas av kommunfullmäktige. Valet skall vara proportionellt, och det skall eftersträvas att nämndemannakåren får en allsidig sammansättning med hänsyn till ålder, kön och yrke (4 kap. 7 § rättegångsbalken). Likartade bestämmelser gäller för nämndemän i de allmänna förvaltningsdomstolarna enligt 19 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Enligt 11 kap. 9 § tredje stycket regeringsformen får endast den som är svensk medborgare inneha eller utöva domartjänst. Kravet på svenskt medborgarskap är lagfäst beträffande nämndemän i allmän domstol i 4 kap. 6 § rättegångsbalken och beträffande nämndemän i allmän förvaltningsdomstol i 20 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar.

Såvitt gäller domareden anges i 4 kap. 11 § rättegångsbalken att domare skall avlägga följande ed: ”Jag N.N. lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag vill och skall efter mitt bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra, ej mindre den fattige än den rike, och döma efter Sveriges lag och laga stadgar; aldrig lag vränga eller orätt främja för släktskap, svågarskap, vänskap, avund, illvilja eller rädhåga, ej heller för mutor och gåvor eller annan orsak, under vad sken det vara må; ej den saker göra som saklös är, eller den saklös, som saker är. Jag skall varken förr, än domen avsäges, eller sedan uppenbara dem, som till rätta gå, eller andra de rådslag rätten inom stängda dörrar håller. Detta allt vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.”

Den domare inför vilken eden avläggs informerar om innehållet i eden, även om det inte finns någon författningsenlig skyldighet att göra detta.

Frågor om rekrytering av nämndemän och de därmed sammanhängande frågorna om ersättning m.m. har nyligen varit föremål för utredning. Nämndemannakommittén har i betänkande Framtidens nämndemän (SOU 2002:61) bl.a. föreslagit att en femtedel av de nämndemän som skall väljas skall tas ur en kvot där allmänheten kan lämna förslag på tänkbara kandidater. Kommit-

tén har vidare lämnat förslag rörande nämndemännens ersättningar. Sålunda har föreslagits att kopplingen mellan arvode och tilläggsbelopp tas bort, att regler införs om ersättning för förlust av pensionsrätt och semesterförmån, om ersättning för barnomsorg, om skäligen ersättning för merkostnader som drabbar näringsidkare, om särskild ersättning till den som har lång resväg samt att ett förtydligande görs så att ersättning kan lämnas till den som kallas till såväl information som introduktionsutbildning.

Betänkandet, som remissbehandlats, bereds i Regeringskansliet. Regeringen planerar att lämna en proposition till riksdagen under året.

När utskottet senast hade att ta ställning till motsvarande yrkanden rörande ersättning och rekrytering av nämndemän hänvisade utskottet till det nyss nämnda beredningsarbetet (bet. 2002/03:JuU1 s. 79 f.). Utskottet noterade att syftet med förslagen är att åstadkomma en bredare rekrytering, något som också bidrar till att öka förutsättningarna att hålla en jämn könsfördelning vad gäller nämndemän i vårdnadstvister. Utskottet var emellertid inte berett att förorda en reglering av hur nämndemän skall fördelas på olika typer av mål.

Utskottet konstaterar att frågorna om nämndemännens ersättning och om rekrytering av nya nämndemän väckt ett stort intresse i riksdagen under en följd av år. Det är mot den bakgrunden glädjande att det aviserats en proposition till riksdagen med anledning av det av utskottet initierade utredningsförslaget. Det behövs alltså inget uttalande med anledning av de här aktuella motionerna rörande ersättning och rekrytering av nämndemän. Utskottet vidhåller också att det inte bör införas någon reglering av hur nämndemän skall fördelas på olika mål. Vad gäller frågan om domarens ser utskottet inget behov av en översyn i syfte att modernisera den. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju203, Ju288, Ju300, Ju325, Ju330, Ju412, Ju420, Ju422 och A371 i här aktuella delar.

Specialdomstolar och hyresnämnderna

I motion Ju460 (m) yrkas att special- och partssammansatta domstolar skall avvecklas och att deras uppgifter skall övertas av de allmänna domstolarna. I motion Bo257 (m) begärs att även hyresnämnderna skall avskaffas. I motionerna Ju291 (kd) och L319 (mp) föreslås att det inrättas en barndomstol respektive familjedomstolar.

De helt fristående *specialdomstolarna* som finns i dag är Patentbesvärshövdingen, Marknadsdomstolen och Arbetsdomstolen. Under början av 1990-talet avvecklades flera specialdomstolar, nämligen försäkringsrätterna, Försäkringsöverdomstolen och Bostadsdomstolen. Frågan om att föra över Patentbesvärshövdingens verksamhet till Svea hovrätt kommer att övervägas i en departementspromemoria under år 2004.

Regeringen gjorde i sin skrivelse Reformeringsplanen av domstolsväsendet – en handlingsplan (1999/2000:106) bedömningen att den dömande verksamheten i landet så långt som möjligt bör ske i de allmänna domstolarna eller de allmänna förvaltningsdomstolarna. Regeringen anförde bl.a. att en allomfattad

princip under det senaste decenniet varit att specialdomstolar utanför de bägge domstolsslagen bör undvikas. Regeringen uttalade bl.a. att personalför-sörjning, ökad flexibilitet, minskad sårbarhet och högre effektivitet talade för en lösning med en sammanhållen organisation (s. 58 f.). I sin till riksdagen våren 2001 överlämnade skrivelse om information och uppföljning av handlingsplanen vidhöll regeringen denna inställning (skr. 2000/01:112 s. 54).

Även utskottet har intagit en restriktiv hållning till specialdomstolar. Våren 1994 uttalade sålunda utskottets dåvarande majoritet att specialdomstolar i möjligaste mån borde avskaffas (bet. 1993/94:JuU31 s. 9). I en reservation anförde dock den socialdemokratiska minoriteten att varje specialdomstols fortsatta verksamhet borde bedömas efter dess egna meriter och inte utifrån principiella ståndpunkter.

Våren 1998 behandlade utskottet en motion liknande den nu aktuella om avveckling av specialdomstolarna (bet. 1997/98:JuU24 s. 12 f.). Utskottet ansåg då att det fanns anledning att se mera nyanserat på frågan om specialdomstolar. Dessa fick nämligen anses besitta en särskild kompetens som leder till att målen behandlas skickligt, snabbt och ekonomiskt effektivt. De återstående specialdomstolarnas fortsatta verksamhet borde bedömas efter sina egna meriter och inte endast utifrån principiella utgångspunkter. Vad gällde Patentbesvärsträtten ansåg utskottet att det då pågående beredningsarbetet i Justitiedepartementet borde avvaktas. Några skäl att förorda ett avskaffande av Marknadsdomstolen eller Arbetsdomstolen kunde utskottet inte finna. Utskottet avstyrkte den då aktuella motionen. Detta uttalande har utskottet senare hänvisat till (se senast bet. 2002/03:JuU1 s. 76 f.).

Hyresnämnderna har bl.a. till uppgift att medla och avgöra vissa hyrestvister. Hyresnämnderna har gemensamt kansli med arrendenämnderna på tolv orter i landet.

I betänkandet *Nytt system för prövning av hyres- och arrendemål* (SOU 1999:15) föreslog 1997 års hyreslagstiftningsutredning att merparten av hyres- och arrendenämndernas verksamhet skulle föras över till domstol.

Domstolsverket har på regeringens uppdrag utrett och lämnat förslag på en administrativ och organisatorisk samordning som knyter nämnderna till tingsrätten på orten. Förslaget går bl.a. ut på att de mindre nämnderna ombildas till särskilda domstolar inom tingsrätten på respektive ort.

I budgetpropositionen för år 2004 anförde regeringen att avsikten är att under år 2004 kunna presentera ett förslag som bl.a. omfattar hyresnämndernas organisation (utg.omr. 4 s. 32).

När frågan om hyresnämndernas avskaffande behandlades hösten 2002 hänvisade utskottet till att frågan bereddes i Regeringskansliet (bet. 2002/03:JuU1 s. 76 f.).

Såvitt gäller yrkandet om *barndomstol och familjedomstolar* kan nämnas att 2002 års vårdnadskommitté (dir. 2002:89) bl.a. skall undersöka och beskriva vilken kompetens i vårdnadsfrågor som finns hos domarna och vilken kompetensutveckling som pågår. Anser kommittén att det finns brister, skall

det övervägas hur domarnas kompetens kan stärkas ytterligare. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 2004.

Också frågan om en särskild barndomstol har behandlats tidigare i utskottet. Hösten 2002 anförde utskottet att detta skulle innebära att det skapades ytterligare en specialdomstol, något som endast bör tillåtas om den kan anses besitta en särskild kompetens som leder till att målen behandlas skickligt, snabbt och ekonomiskt effektivt. Utskottet kunde inte se några sådana fördelar med en barndomstol (se bet. 2002/03:JuU1 s. 81 f.).

Utskottet har inte ändrat uppfattning i de frågor som är aktuella här. Således anser utskottet alltjämt att det pågående arbetet i fråga om Patentbesvär-rätten bör avvaktas och att det inte finns skäl att förorda ett avskaffande av Marknadsdomstolen eller Arbetsdomstolen. När det gäller hyresnämnderna anser utskottet att det aviserade förslaget bör avvaktas.

Vad härefter gäller förslagen om en barndomstol eller familjedomstolar anser utskottet alltjämt att det inte finns något behov av några sådana nya specialdomstolar. I stället bör intresset av en kompetent handläggning av dessa mål kunna tillgodoses på annat sätt. Här tänker utskottet bl.a. på den specialisering som det pågående reformarbetet inom domstolsväsendet kan förväntas leda fram till. Till detta kommer att kompetensutvecklingen hos domarna ses över av 2002 års vårdnadskommitté.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju291, Ju460, L319 och Bo257 i här aktuella delar.

Rättshjälp

Upphävande och utvärdering av den nya rättshjälpslagen m.m.

Rättshjälpslagen (1996:1619) har till grundläggande syfte att ge rättsskydd åt dem som inte kan få rättsligt bistånd på annat sätt.

Enligt lagen är rättshjälpen subsidiär till rättsskyddet, dvs. den som har en rättsskyddsförsäkring eller liknande rättsskydd som omfattar den aktuella rättsliga angelägenheten får inte beviljas rättshjälp. Vidare innebär lagen att den som inte har rättsskydd av ifrågavarande slag, men som borde ha haft det med hänsyn till sitt försäkringskydd i övrigt eller till sina personliga och ekonomiska förhållanden, får beviljas rättshjälp endast om det finns särskilda skäl (9 §). Som en allmän förutsättning för att rättshjälp skall beviljas gäller att det, med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse, tvisteföremålets värde samt omständigheterna i övrigt, är rimligt att staten bidrar till kostnaderna (8 §).

Enligt rättshjälpslagen är inkomstgränsen för rättshjälp 260 000 kr i årsinkomst (6 § första stycket). Lagen föreskriver också att rådgivning i minst en timme som huvudregel är en förutsättning för att rättshjälp skall beviljas (2 § andra stycket). Vidare innebär lagen bl.a. att biträdesbehovet är avgörande för

om rättshjälp skall beviljas och att biträde enligt rättshjälpslagen normalt skall få ersättning för högst 100 timmars arbete (15 §).

Den mest betydelsefulla skillnaden mellan den nu gällande rättshjälpslagen och den tidigare är att rättshjälpen tidigare inte var subsidiär i förhållande till rättsskyddet. Rättshjälp kunde alltså i princip beviljas oberoende av om den rättssökande hade eller borde ha haft en rättsskyddsförsäkring.

I motion L318 (fp) begärs att den allmänna rättshjälpen skall återställas till den nivå som gällde innan den nya rättshjälpslagen trädde i kraft. I motion Ju421 (s) kritiserar den nya lagen mer allmänt. I motion Ju341 (v) efterfrågas en utvärdering av den nya rättshjälpslagen. I samma motion föreslås också en utvärdering av de förändringar som genomfördes år 1983 i fråga om rätten till offentlig försvarare samt en översyn av reglerna om tolk vid rättegång.

Utskottet har tidigare i budgetsammanhang avstyrkt förslag om att återställa rättshjälpen till det läge som rådde före den nuvarande lagen (se senast bet. 2002/03:JuU1 s. 18 f.).

Domstolsverket avlämnade i slutet av september 2001 rapporten Utvärdering av rättshjälpslagen (1996:1619) – redovisning av ett regeringsuppdrag (DV-rapport 2001:6, del A och del B). Verket anförde i rapporten att rättshjälpsreformen i allt väsentligt fallit väl ut. Verket fann inte skäl att föreslå några ändringar i rättshjälpslagen till följd av att rättsskyddet numera är primärt. Rapporten har remissbehandlats.

I promemorian Rättshjälp och ersättning till rättsliga biträden (Ds 2003:55) tas bl.a. upp den utvärdering som tidigare gjorts av Domstolsverket. I promemorian görs bedömningen att det bör göras en ny utvärdering av rättshjälpslagen i syfte att bl.a. skapa ett fylligare underlag för att ge svar på vilka effekter lagen haft för enskilda. Utvärderingen bör göras inom några år. Promemorian remissbehandlas för närvarande, och remisstiden gick ut den 9 februari 2004.

Önskemålet rörande rätten till offentlig försvarare tar sikte på den lagändring varigenom 21 kap. 3 a § rättegångsbalken infördes. Ändringen innebar att det i lagtexten på ett mer preciserat sätt än tidigare angavs i vilka fall sådan försvarare skall förordnas. Syftet var att återföra praxis till den nivå som avsågs med den tidigare regleringen (prop. 1983/84:23).

I rapporten Rätten till offentlig försvarare – en utvärdering av tillämpningen av reglerna om offentlig försvarare (DV-rapport 1996:1) har Domstolsverket redovisat ett regeringsuppdrag som gick ut på att undersöka hur reglerna om förordnande och byte av offentlig försvarare tillämpades. Sammanfattningsvis visade resultaten av undersökningen att varannan tilltalad hade offentlig försvarare, vilket var fler än år 1983, dvs. året före skärpningen.

Riksrevisionsverket (RRV) har på regeringens uppdrag granskat utgiftsutvecklingen för bl.a. offentliga försvarare. Uppdraget har redovisats i rapporten Varför blev det dyrare? Kostnadsutvecklingen för offentlig försvarare, målsägandebiträde och offentligt biträde (RRV 2001:30). Granskningen, som omfattar perioden 1996–2000, visar bl.a. att kostnaderna för offentliga försvarare ökat från ca 380 miljoner kronor år 1996 till närmare 500 miljoner kronor år 2000, att antalet förordnanden under denna tid ökat med 2 %, att timkost-

naden ökat med knappt 10 % och att den genomsnittligt debiterade tiden ökat med drygt 16 %. Orsaken till det ökade antalet förordnanden är enligt RRV i huvudsak att det blivit vanligare att offentlig försvarare förordnas i mål som gäller grovt rattfylleri. Ett skäl till det anges vara att det i sådana mål framstår som tveksamt vilken påföljd som skall väljas (jfr 21 kap. 3 a § andra stycket 2 rättegångsbalken).

Av 5 kap. 6 § rättegångsbalken framgår att tolk får förordnas att biträda rätten om part, vittne eller annan som skall höras inför rätten inte behärskar svenska språket.

Också frågan om en utvärdering av den nya rättshjälpslagen har behandlats tidigare (se senast bet. 2002/03:JuU1 s. 126 f.). Utskottet konstaterade då att den nya rättshjälpslagen nyligen varit föremål för utvärdering och att utvärderingen inte bara berört frågan om huruvida besparingsmålet med rättshjälpsreformen uppfyllts. När det sedan gällde önskemålet om en utvärdering av 1983 års ändringar rörande rätten till offentlig försvarare konstaterade utskottet att närmare tjugo år förflutit sedan den nämnda förändringen trädde i kraft och att RRV – om än med andra utgångspunkter än dem som motionärerna efterfrågar – nyligen hade granskat en del av den perioden. Härtill kom att reformen hade utvärderats av Domstolsverket. Utskottet såg inte då något behov av ytterligare översyn av reglerna om rätt till offentlig försvarare. Detsamma gällde reglerna om tolk vid rättegångar.

Utskottet noterar att önskemålet om en bredare utvärdering av den nya rättshjälpslagen är tillgodosett med den utvärdering som nu aviserats. I avvaktan på resultatet av den utvärderingen bör riksdagen inte heller göra några uttalanden med anledning av de motioner som går ut på att upphäva rättshjälpsreformen.

När det sedan gäller utvärderingen av 1983 års ändringar av reglerna rörande offentliga försvarare anser inte utskottet att frågan har kommit i något annat läge jämfört med förra våren. Detsamma gäller frågan om tolk vid rättegångar.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju341, Ju421 och L318 i här aktuella delar.

Rättshjälp vid pisksnärtsskador

I motion T471 (mp) efterfrågas större möjligheter till rättshjälp vid s.k. pisksnärtsskador.

Med pisksnärtsskada förstås en skada i nackregionen som kan uppkomma i samband med påkörningar bakifrån och vissa andra slag av trafikolyckor.

Av trafikskadelagen (1975:1410) följer att personskada till följd av trafik med motordrivet fordon i princip ger rätt till trafikskadeersättning, som utgår ur trafikförsäkringen för fordonet. Trafikskadeersättning beräknas på motsvarande sätt som skadestånd enligt skadeståndslagens (1972:207) bestämmelser.

När det gäller ersättning ur trafikförsäkring riktas anspråken normalt mot försäkringsgivaren, dvs. den som försäkrat fordonet. Den skadelidande har i och för sig rätt att i stället begära skadestånd enligt skadeståndslagens be-

stämmelser och talan riktas då mot skadevällaren. Sådana processer torde dock i praktiken vara sällsynta.

Av 10 § första stycket 10 rättshjälpslagen framgår att rättshjälp inte får beviljas i en angelägenhet som rör trafikskadeersättning enligt trafikskadelagen. Rättshjälp får dock beviljas i en sådan angelägenhet om ett mål eller ärende har inletts vid domstol eller enbart rör annan skada än personskada.

Enligt lagmotiven (prop. 1987/88:73 s. 28 f.) var ett huvudsakligt skäl för denna bestämmelse, som infördes år 1988, att det allmänna inte skulle behöva betala kostnader för sådant rättsligt bistånd som slutligen kom försäkringsbolagen till godo. Det rör sig här om tvister där det egentligen är försäkringsbolagen som berörs och inte de formella parterna. Regleringen innebär således att någon rättshjälp inte får beviljas så länge tvisten om trafikskadeersättning är utomprocessuell. Under detta skede förutsätts försäkringsbolagen bära parternas kostnader för rättsligt biträde.

I motiven framhålls dock att i de fall den skadelidande och försäkringsgivaren inte kan komma överens om skadeståndsskyldigheten eller om skadeersättningens storlek, återstår för den skadelidande att väcka talan vid domstol. När ett skadeståndsärende gått så långt brukar försäkringsbolagen i allmänhet upphöra att ta ansvaret för den skadelidandes kostnader för förfarandet. Är saken anhängig vid domstol, bör därför den skadelidande ha möjligheter till rättshjälp.

Väljer den som drabbats av en trafikskada att väcka talan mot skadevällaren i stället för att begära trafikskadeersättning, torde bestämmelsen inte hindra att rättshjälp beviljas.

Hösten 2002 behandlade utskottet ett motionsyrkande motsvarande det nu aktuella (bet. 2002/03:JuU1 s. 128 f.). Utskottet vidhöll då sin uppfattning att det inte kunde anses föreligga något behov av att utöka möjligheterna att erhålla rättshjälp i fråga om trafikskador. En annan sak var att det kunde upplevas som besvärande för en enskild person att begära att få ta rättsskyddet i hemförsäkringen i anspråk när motparten är försäkringsbolaget. Utskottet utgick dock från att försäkringsbolagen klarar det krav på opartiskhet som regelsystemet förutsätter.

Utskottet vidhåller den uppfattningen. Motion T471 i denna del bör avslås.

Kravet på prövningstillstånd

I motion Ju412 (kd) begärs att kravet på prövningstillstånd vid överklagande av tingsrättens avgöranden i brottmål skall tas bort. I motion Ju477 (fp) efterfrågas ökade möjligheter att få mål prövade i två instanser.

I brottmål krävs prövningstillstånd i vissa fall när en dom överklagas till hovrätt. Sedan år 1993 gäller detta om den tilltalade inte dömts till svårare påföljd än böter eller om han frikänts från ansvar för brott för vilket inte är föreskrivet svårare straff än fängelse sex månader (49 kap. 13 § rättegångsbalken).

Även i tvistemål gäller i vissa fall ett krav på prövningstillstånd (49 kap. 12 § rättegångsbalken). Sedan början av 1970-talet gäller detta mål som i tingsrätten handlagts av en lagfaren domare enligt bestämmelserna för s.k. småmål, dvs. mål där tvisteföremålets värde uppenbart inte överstiger ett *halvt* basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. I samband med att reglerna om prövningstillstånd i brottmål infördes år 1993 utvidgades kravet på prövningstillstånd i tvistemål till att avse även andra fall där värdet av tvisteföremålet uppenbart inte översteg ett *helt* basbelopp enligt lagen om allmän försäkring.

Prövningstillstånd meddelas om det finns anledning att ändra tingsrättens dom, om det är av intresse för prejudikatbildningen eller om det annars finns synnerliga skäl. Om prövningstillstånd beviljas eller om målet är sådant att det inte krävs prövningstillstånd sker det i princip en helt ny rättegång i hovrätten.

Av grundläggande betydelse för frågan om rätt till domstolsprövning är den europeiska konventionen av den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Konventionen med dess tilläggsprotokoll gäller enligt lagen (1994:1219) sedan den 1 januari 1995 som lag här i riket.

Enligt artikel 6.1 i Europakonventionen skall var och en, vid prövning av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag.

På grundval av Hovrättsprocessutredningens betänkande Ett reformerat hovrättsförfarande (SOU 1995:124) föreslog regeringen våren 1997 ett system med generellt krav på prövningstillstånd i ledet mellan tingsrätt och hovrätt (prop. 1996/97:131). Emellertid återkallades propositionen sedan det visat sig att erforderligt stöd inte fanns i riksdagen (regeringens skrivelse 1996/97:168).

Inte minst från domstolshåll har härefter efterlysts regeländringar som på olika sätt är avsedda att begränsa hovrätternas befattning med målen till vad som kan vara motiverat i det enskilda fallet. En arbetsgrupp, i vilken samtliga hovrätter varit representerade, har bl.a. föreslagit en något utvidgad tillämpning av dagens regler om prövningstillstånd (Hovrätternas processgrupp, promemorian Effektivare hovrättsförfarande, dnr Ju1999/4445).

Därefter har inom Justitiedepartementet utarbetats en promemoria (Hovrättsprocessen i framtiden – Ds 2001:36), i vilken föreslås bl.a. att det för tvistemål skall införas ett generellt krav på prövningstillstånd vid överklagande till hovrätt. Promemorian har varit föremål för remissbehandling och bereds nu vidare i Justitiedepartementet.

När utskottet senast (se bet. 2002/03:JuU7 s. 9 f.) behandlade motsvarande yrkanden ansåg utskottet att det pågående beredningsarbetet i fråga om tvistemålen inte borde föregripas. I övrigt hänvisade utskottet till ett tidigare uttalande som i huvudsak gick ut på att den rätt till domstolsprövning som följer av såväl Europakonventionen som rättsstatens principer är tillgodosedd

i svensk rätt när det gäller anklagelser för brott och tvister mellan enskilda. Utskottet pekade då också på att svensk lagstiftning under senare år utformats så att även förvaltningsbeslut som rör ett enskilt subjekts civila rättigheter och skyldigheter skall kunna domstolsprövas.

Utskottet anser i likhet med vad som anfördes förra våren att svensk rätt tillgodoser de krav som kan ställas på möjligheter till domstolsprövning av brottmål och tvistemål. Utskottet kan alltså inte ställa sig bakom motionsönskemålen om att ta bort kravet på prövningstillstånd i vare sig brottmål eller tvistemål. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju412 och Ju477 i här aktuella delar.

Offentlighet vid domstol

I motionerna Ju392 (v) och Ju477 (fp) begärs en översyn av tillämpningen av bestämmelserna om yppandeförbud och om domstolsförhandlingar inom stängda dörrar. I den sistnämnda motionen föreslås att översynen även bör avse säkerhetskontroll vid domstol. Motionärerna anser att en lämplig form för redovisning torde vara statistik över beslut om dessa åtgärder.

Enligt 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen skall domstolsförhandling vara offentlig.

I 5 kap. rättegångsbalken regleras frågor om offentlighet vid domstol. I vissa fall kan domstolsförhandling hållas inom stängda dörrar. Det rör bl.a. vissa typer av brott såsom sexualbrott eller när uppgifter om den tilltalades personliga förhållanden skall gås igenom. Detsamma gäller till skydd för uppgifter som hänför sig till en förundersökning i brottmål (5 kap. 1 § rättegångsbalken). Enligt lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare gäller vidare vid förhandling i mål mot den som inte fyllt 21 år att om offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet den unge kan antas bli föremål för, får rätten förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar (27 § andra stycket).

I lagrådsremissen Några frågor om sekretess, m.m. har regeringen nyligen föreslagit vissa ändringar i sekretesslagen som tar sikte på verksamheten i domstolarna.

Vad härefter gäller frågan om yppandeförbud noterar utskottet följande. Om det vid en domstolsförhandling inom stängda dörrar har förebringats sekretessbelagda uppgifter, kan rätten förordna om s.k. yppandeförbud (5 kap. 4 § rättegångsbalken). Ett sådant förbud innebär att berörda parter blir bundna av en särskild tystnadsplikt. De är därefter skyldiga att iaktta sekretess gällande de sekretessbelagda uppgifter som förebringats. Överträdelse av yppandeförbudet är straffsanktionerad (9 kap. 6 §). I regel föregås ett beslut om yppandeförbud av ett yrkande från åklagaren.

Även förundersökningsledare har möjlighet att förordna om yppandeförbud för sådant som förekommit vid förhör (23 kap. 10 § femte stycket rättegångsbalken). Förbudet mot yppande utgör i dessa fall en komplettering till de sekretessbestämmelser som avser uppgifter i en förundersökning, se 5 kap.

1 § och 9 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100). Förbud kan riktas mot var och en som varit närvarande vid förhöret, även advokater. Försvarare kan dock inte åläggas tystnadsplikt i förhållande till sin huvudman.

För uppgifter som omfattas av tystnadsplikten gäller inte meddelarfrihet (16 kap. 1 § 5 sekretesslagen).

Enligt vad utskottet inhämtat från Domstolsverket förs inte någon statistik över hur många förhandlingar som hålls inom stängda dörrar eller över hur många beslut om yppandeförbud som meddelas. Domstolsverket har inte heller fått några indikationer på att antalet sådana förhandlingar eller antalet beslut om yppandeförbud skulle ha ökat.

I praktiken är det inte vanligt att rättegång hålls bakom stängda dörrar. Ett beslut att hålla sammanträde inom stängda dörrar skall dokumenteras, liksom skälen för det (6 kap. 3 § första stycket fjärde punkten rättegångsbalken).

Utskottets uppföljningsgrupp har under år 2003 studerat omfattningen av yppandeförbud som meddelats av tingsrätter under åren 2001 och 2002. Sammanfattningsvis framkom att det fattades närmare 200 beslut om yppandeförbud under den aktuella perioden. Besluten fattades i princip uteslutande i samband med häktningsförhandling. I omkring 75 % av fallen hade beslutet meddelats av tingsrätterna inom domkretsen för Hovrätten för Västra Sverige.

Som ett led i projektet inbjöds företrädare för åklagarväsendet, domstolarna och Advokatsamfundet i syfte att dessa skulle få tillfälle att ge sin syn på bl.a. tillämpningen av bestämmelserna. En synpunkt som framfördes var att det inte går att få en fullständig bild av omfattningen av yppandeförbud under förundersökningsstadiet eftersom besluten inte registreras särskilt. Vidare framfördes uppfattningen att förarbetena till bestämmelserna gav dålig vägledning för tillämparna. Förklaringen till de regionala skillnaderna i tillämpningen synes vara skillnader i fråga om kunskap och kännedom rörande möjligheterna att besluta om yppandeförbud.

Olika förslag till förbättringar togs också upp. I denna del kan nämnas att åklagaren i förväg skulle kunna avisera att ett yrkande om yppandeförbud kommer att framställas, t.ex. i samband med en häktningsframställan. Vidare skulle dialogen mellan åklagaren och försvararen kunna förbättras rörande vilka uppgifter som trots sekretess och yppandeförbud kan lämnas ut.

Uppföljningsgruppen kommer att sammanställa resultaten av projektet i en promemoria.

Utskottet övergår till att behandla frågan om säkerhetskontroll i domstol.

En säkerhetskontroll kan vara allmän eller särskild (1 § lagen [1981:1064] om säkerhetskontroll i domstol). Domstolens chef (eller annan lagfaren domare som denne delegerat beslutanderätten till) kan besluta om allmän säkerhetskontroll i domstol (2 §). Beslut om särskild säkerhetskontroll fattas av rätten, dvs. den eller de domare som handlägger målet.

Den *särskilda* säkerhetskontrollen kan anordnas för viss förhandling om det finns en konkret hotbild. Det fordras att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att det i samband med den aktuella förhandlingen kan komma att förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa

eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. En *allmän* säkerhetskontroll får genomföras utan koppling till ett visst mål om det finns anledning att befara att det i en domstols lokaler kan komma att förövas sådana brott. Kontrollen får i båda fallen omfatta kroppsvisitation och undersökning av väskor, paket och andra föremål som besökare till domstolen har med sig eller som påträffas i domstolens lokaler. Vid allmän säkerhetskontroll skall kroppsvisitation och undersökning av väskor och andra föremål ske genom användande av metalldetektorer eller liknande anordning, eller, om det finns särskilda skäl, på annat sätt. Identitetskontroll får äga rum endast för att kunna fastställa om en person, som uppger sig inte omfattas av säkerhetskontroll, t.ex. en advokat, skall undantas från kontrollen (5 §).

I samband med att lagen om säkerhetskontroll i domstol fick sin nuvarande utformning uttalade utskottet att utskottet delade regeringens uppfattning att de samhällsviktiga intressen som den nya regleringen var avsedd att skydda vägde tyngre än de måttliga rättighetsinskränkningar som den medförde. Inpasseringskontrollen vid allmänna säkerhetskontroller kunde enligt utskottets mening inte anses mer ingripande än de säkerhetskontroller som tidigare kunde företas vid domstolsförhandling. En annan sak var att användandet av inpasseringskontroller kunde förutses öka. Detta var också en av avsikterna med att införa möjligheter till allmän säkerhetskontroll (2000/01:JuU16 s. 6–7).

En utförligare beskrivning av säkerhetsarbetet i domstolarna finns i Domstolsverkets rapport DV-2002:6 Framtida riktlinjer för säkerhetsarbete i domstolsväsendet. I rapporten föreslås även att en utvärdering av lagen om säkerhetskontroll i domstol bör göras när lagen varit i kraft ytterligare några år (s. 13).

Av 2002 års årsredovisning för domstolsväsendet framgår att 51 domstolar under året beslutade om särskild säkerhetskontroll vid 335 tillfällen, och det till en sammanlagd kostnad av 803 000 kr. Allmän säkerhetskontroll beslutades av 10 domstolar vid 44 tillfällen till en sammanlagd kostnad av 904 000 kr. Domstolsverket har i regleringsbrevet för åren 2003 och 2004 fått regeringens uppdrag att lämna motsvarande redovisning.

När utskottet behandlade motsvarande yrkanden senast (bet. 2002/03:JuU7 s. 10 f.) ansåg utskottet sig inte ha underlag för annat ställningstagande än att såväl gällande bestämmelsers utformning som tillämpningen av desamma är väl avvägda.

Utskottet håller i och för sig med motionärerna om att öppenhet är ett viktigt inslag i rättskipningen. Mot detta intresse måste dock vägas andra likaledes viktiga intressen såsom att brott kan utredas effektivt och att den personliga integriteten kan skyddas. De bestämmelser som motionsyrkandena tar sikte på ger uttryck för en avvägning mellan dessa intressen.

Vad gäller förslagen om statistik rörande beslut om stängda dörrar vill utskottet till att börja med påpeka att reglerna om när förhandlingen får hållas bakom stängda dörrar är tydliga. Utskottet utgår från att domstolarna gör en noggrann prövning av frågan om den grundlagsfästa förhandlingsoffentlig-

heten skall inskränkas. Här vill utskottet också hänvisa till den tillsyn som utövas av riksdagens ombudsmän (JO) på området. Utskottet ser ingen anledning att förorda nya rutiner för insamling av statistik rörande beslut om att hålla förhandlingar bakom stängda dörrar.

När det sedan gäller frågan om yppandeförbud kan utskottet konstatera att det finns stora regionala skillnader i fråga om tillämpningen. Utskottet får tillfälle att återkomma till denna fråga när uppföljningsgruppens slutliga rapport avseende projektet är färdigställd. Utskottet vill dock redan här påpeka att det faktum att reglerna tillämpas oftare i vissa regioner än i andra inte behöver betyda att rättssäkerheten sätts i fara.

Vad slutligen i denna del gäller reglerna om säkerhetskontroll noterar utskottet att det redan samlas in uppgifter som redovisas i domstolsväsendets årsredovisning och att så kommer att vara fallet även under de kommande åren.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju392 och Ju477 i här aktuella delar.

Utnämning av högre domare och domstolschefer

I motion K271 (m) begärs en större öppenhet vid utnämningen av högre domare.

Av 11 kap. 9 § första stycket regeringsformen samt 4 kap. 2 § rättegångsbalken och 3, 10 och 15 §§ lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar framgår att ordinarie domare alltid utnämns av regeringen. I fråga om de högsta domartjänsterna, dvs. tjänsterna som justitieråd, regeringsråd, president i hovrätt och kammarrätt, lagman i hovrätt och kammarrätt, domare i Arbetsdomstolen och Marknadsdomstolen, ordförande och vice ordförande i Patentbesvärshövsten, tjänsterna som lagman i tingsrätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö, tjänsterna som lagman i Länsrätten i Stockholms län, Länsrätten i Göteborg och Länsrätten i Skåne län samt tjänsterna som ordförande i hyresnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö, gäller att de tillsätts direkt efter ett kallelseförfarande. Tjänsterna kungörs alltså inte lediga, och det sker inte heller något formellt anmälningsförfarande.

Övriga ordinarie domartjänster och tjänster som hyresråd och dispaschör tillsätts efter ett ansökningsförfarande sedan tjänsterna kungjorts lediga. Ansökan ställs till regeringen men ges in till Domstolsverket. Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet (TFN) bereder tillsättningsärendena och avger förslag till regeringen på vilka sökande som bör komma i fråga för tjänsten.

Med anledning av ett tillkännagivande från riksdagen har formerna för tillsättandet av de högre domartjänsterna varit föremål för utredning (bet. 1997/98:JuU24 s. 3 f. rskr. 228). I sitt betänkande Domarutnämningar och domstolsledning – frågor om utnämning av högre domare och domstolschefens roll (SOU 2000:99) har den parlamentariska kommittén lämnat sitt förslag. När det gäller utnämningen av högre domare sägs i betänkandet att regeringen även fortsättningsvis bör vara det organ som utnämner de högre

domarna och att den inte bör kunna delegera uppgiften att utnämna ordinarie domare. Beredningen av utnämningen till högre domarbefattningar bör enligt betänkandet inledas i ett särskilt från såväl riksdag som regering organisatoriskt självständigt beredningsorgan, en förslagsnämnd, som lämnar regeringen förslag på lämpliga kandidater. Förslagsnämnden bör vara lagreglerad. Alla lediga befattningar bör tillkännages offentligt och ett system med intresseanmälningar införs. Nämnden skall lämna regeringen ett offentligt förslag på lämpliga kandidater till högre befattningar. Regeringen bör enligt kommittébetänkandet kunna välja fritt bland de personer som nämnden fört upp på förslag. Om regeringen vill utse någon person som nämnden inte fört upp på förslag, skall regeringen anmäla det till justitieutskottet som skall hålla en offentlig utfrågning. Om utskottet därefter yttrar sig till förmån för någon av kandidaterna skall regeringen vara bunden av yttrandet.

Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

När utskottet senast behandlade denna fråga ansåg utskottet att det pågående beredningsarbetet borde avvaktas (se bet. 2002/03:JuU1 s. 77 f.).

Utskottet kan inte se att denna fråga kommit i något annat läge jämfört med våren 2003. Utskottet anser alltså alltså alljämt att det pågående arbetet bör avvaktas. Riksdagen bör avslå motion K271 i denna del.

Frågor om åklagare

Åklagarjäv

I motion Ju392 (v) begärs att särskild lagstiftning om jäv när det gäller åklagare skall införas.

Bestämmelser om jäv för åklagare finns främst i 7 kap. 6 § rättegångsbalken. Enligt bestämmelsen får en åklagare inte ta befattning med förundersökning, åtal för visst brott eller annan åtgärd enligt balken om det för honom eller henne beträffande brottet finns omständighet som skulle utgöra jäv mot domare. Detsamma gäller vid fullgörandet av andra åklagaruppgifter. Jäv får inte grundas på åtgärd som en åklagare har vidtagit på tjänstens vägnar, eller gärning som förövats mot honom i tjänsten. En fråga om jäv mot åklagare prövas av den överåklagare som är chef för den myndighet där åklagaruppgiften fullgörs. Riksåklagaren prövar dock jäv mot vice riksåklagaren och andra åklagare som finns vid Riksåklagaren, överåklagare och vice överåklagare. Jäv mot riksåklagaren prövas av honom eller henne.

Utskottet har behandlat frågan om en särskild reglering av jäv för åklagare tidigare. Senast skedde det i betänkande 2002/03:JuU7 (s. 13). Utskottet hänvisade då till ett tidigare uttalande där utskottet konstaterade att domares och åklagares olika roller och arbetsuppgifter i rättsväsendet torde innebära att resultatet av en jävsprövning inte alltid blir detsamma för åklagare som för domare trots att det i grunden rör sig om samma regler om vad som utgör jäv.

Några problem med detta sätt att reglera jävsgrunderna hade såvitt utskottet kände till inte förekommit. Frågan hade nyligen varit föremål för översyn av Riksåklagaren utan att något behov av förändring i denna del framkommit. Mot denna bakgrund fann utskottet i vart fall då inget behov av en ny översyn av jävsreglerna.

Utskottet vidhåller den nyss redovisade uppfattningen. Motion Ju392 i denna del bör avslås av riksdagen.

Överprövning av åtalsbeslut

I motion Ju418 (kd) begärs att en utredning görs om möjligheten att överpröva åtalsbeslut.

Möjligheterna för högre åklagare att överpröva lägre åklagares beslut härleds ur bestämmelserna om de högre åklagarnas ansvar för åklagarverksamheten och deras möjlighet att ta över arbetsuppgifter från lägre åklagare.

Själva överprövningsförfarandet är inte författningsreglerat. Däremot gäller av riksdagen godkända riktlinjer för verksamheten i Riksåklagarens kansli (JuU 1984/85:30). Sammanfattningsvis innebär de följande. Ett åklagarbeslut som kommer att prövas av domstol, t.ex. ett åtalsbeslut, tas normalt inte upp till prövning. Det sker inte heller någon överprövning av beslut som *kan* prövas av domstol, t.ex. beslut om beslag. Vidare prövas åklagarbeslut i princip endast av *en* högre åklagare. Det står dock riksåklagaren fritt att ta upp ett överprövningsbeslut till prövning eller direkt pröva ett beslut av åklagare som ännu inte överprövats. Riktlinjerna innebär också att det krävs ett legitimt intresse för att få en framställning prövad. Brottsmisstänkta, tilltalade och målsägande, liksom myndigheter med tillsynsuppgifter, anses ha ett sådant intresse. Slutligen anses att en högre åklagare kan ta upp en lägre åklagares beslut till överprövning trots att det beslutet med hänsyn till riktlinjerna normalt sett inte skulle bli föremål för överprövning. Exempelvis är det alltid nödvändigt att överpröva ett åklagarbeslut som inte vilar på laglig grund, även om beslutet senare kan upphävas av domstol.

Kommittén om tillsynen över polis och åklagare har i sitt betänkande Förstärkt granskning av polis och åklagare (SOU 2003:41) gjort bedömningen att överprövningsförfarandet inte bör författningsregleras. Kommittén har dock föreslagit en ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948) som innebär att det av underrättelser om beslut i vissa fall bör framgå hur den enskilde kan agera för att få till stånd en överprövning. De beslut som avses är när åklagare beslutar att inte inleda förundersökning, att förundersökning skall läggas ned eller att åtal inte skall väckas.

När utskottet senast behandlade denna fråga ansåg utskottet att det då pågående utredningsarbetet borde avvaktas (se bet. 2002/03:JuU7 s. 21 f.).

Kommitténs betänkande har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

I sammanhanget bör även nämnas att Riksåklagaren i en rapport den 18 november 2003 föreslagit att åklagarverksamheten i landet skall bedrivas inom ramen för en enmyndighetslösning. I regleringsbrevet avseende åkla-

garorganisationen har regeringen därefter gett Riksåklagaren i uppdrag att senast den 2 april 2004 lämna en fördjupad rapport som kan ligga till grund för överväganden om att lägga samman alla myndigheter inom åklagarorganisationen till en myndighet. I den skall bl.a. redovisas hur systemen för rättslig kontroll och tillsyn bör utformas.

Utskottet noterar att den fråga som tas upp i motionen nyligen varit föremål för översyn. I avvaktan på resultatet av beredningen av det nyss nämnda kommittébetänkandet ser utskottet ingen anledning att inta någon annan ståndpunkt i frågan om överprövningen av åtalsbeslut. Motion Ju418 bör avslås av riksdagen. Utskottet vill dock påpeka att frågan om överprövning av åtalsbeslut kan komma att aktualiseras på nytt inom ramen för det uppdrag som Riksåklagaren nyligen fått rörande en övergång till en enmyndighetslösning för åklagarväsendet.

Övrigt

Enklare förfarande i snatterimål

I motion Ju450 (kd) förordas ett enklare förfarande i fråga om snatteri.

Ett sätt att åstadkomma en enklare lagföring skulle kunna vara att göra det möjligt att utfärda föreläggande om ordningsbot. Ett sådant föreläggande får enligt 48 kap. 13 § rättegångsbalken utfärdas om det för brottet endast är stadgat penningböter. Med de nuvarande reglerna kan således ordningsbot inte komma i fråga vid snatteri, då straffskalan för detta brott innehåller såväl böter som fängelse.

Beredningen för rättsväsendets utveckling tog upp frågan om ordningsbot för snatteri i sitt delbetänkande Snabbare lagföring 3 – Snatteribrott (SOU 2002:44). Beredningen har föreslagit en utvidgning av tillämpningsområdet för ordningsbotsinstitutet. I betänkandet har även föreslagits andra åtgärder för att förkorta den genomsnittliga genomströmningstiden från brottsanmälan till dom och verkställighet, bl.a. en försöksverksamhet under två och ett halvt år med förenklad handläggning vid snatteribrott.

Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

När utskottet senast behandlade denna fråga ansåg utskottet att det redan då pågående beredningsarbetet borde avvaktas (se bet. 2002/03:JuU7 s. 20 f.).

Utskottet håller fast vid uppfattningen att det pågående arbetet bör avvaktas. Motion Ju450 i denna del bör avslås av riksdagen.

Svensk domstols behörighet i skadeståndsmål

I motion Ju265 (v) begärs en översyn av jurisdiktionsreglerna beträffande skadestånd. Motionärerna anser att svensk domstol bör vara behörig att pröva skadeståndsanspråk grundade på folkmord, krigsförbrytelser, tortyr eller andra allvarliga övergrepp mot mänskliga rättigheter.

Motionsönskemålet rör i första hand frågan om svensk domstols behörighet.

Vissa bestämmelser i ämnet finns i lagen (1998:358) om Brysselkonventionen och i lagen (1992:794) om Luganokonventionen samt i förordningen (EG) nr 44/2001 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I-förordningen). Förordningen, som trädde i kraft den 1 mars 2002, är direkt tillämplig i Sverige. Den bygger på en revidering av Bryssel- och Luganokonventionerna. Luganokonventionen gäller alltjämt i förhållande till de konventionsstater som inte är medlemmar i EU, dvs. Island, Norge, Schweiz och Polen. Vidare gäller Brysselkonventionen tills vidare i förhållande till Danmark, eftersom Danmark har ett särskilt undantag från vissa bestämmelser i EG-fördraget. I förhållande till övriga medlemsstater är Bryssel I-förordningen tillämplig. Kompletterande bestämmelser finns bl.a. i lagen (2002:460) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av vissa utländska avgöranden.

Enligt såväl Bryssel I-förordningen som Bryssel- och Luganokonventionerna kan en talan avseende skadestånd utanför avtalsförhållanden mot den som har hemvist i en medlemsstat (konventionsstat) väckas antingen i den staten eller i en annan medlemsstat (konventionsstat) vid domstolen i den ort där skadan inträffade.

För det fall någon konventionsbaserad lag eller EG-förordning inte är tillämplig gäller som huvudregel att en tvist är underkastad svensk domsrätt, om svensk lag anvisar ett forum här i landet. Reglerna om forum innebär – såvitt nu är aktuellt – i huvudsak följande.

Enligt 22 kap. 1 § rättegångsbalken får talan mot den misstänkte om enskilt anspråk med anledning av brott föras i samband med åtal för brottet.

Om talan inte förs i samband med åtalet skall talan föras i den för tvistemål stadgade ordningen. Bestämmelser om i vilken domstol en tvist tas upp finns i 10 kap. rättegångsbalken. Huvudregeln är att svarandens hemvist avgör i vilken domstol talan skall föras.

Mot den som inte har känt hemvist vare sig inom eller utom riket får talan väckas där han uppehåller sig. Om den sökta är svensk medborgare som uppehåller sig utom riket eller om hans uppehållsort är okänd, kan talan mot honom föras där han inom riket senast haft hemvist eller uppehållit sig.

Mot den som inte har känt hemvist inom riket får, i fråga om tvist som gäller betalningsskyldighet, talan föras där vederbörande har egendom.

En talan med anledning av en skadegörande handling får vidare tas upp i den ort där handlingen företogs eller där skadan uppkom.

Det anförda innebär – såvitt gäller utländska medborgare med hemvist utomlands – att en talan som enbart avser skadestånd på grund av brott begånget utomlands i praktiken inte kan föras här.

När det gäller erkännande och verkställighet av domar är huvudregeln att domar som meddelats i en annan stat inte erkänns eller verkställs, om det inte finns någon överenskommelse om annat. De ovan nämnda Bryssel

I-förordningen samt Bryssel- och Luganokonventionerna innehåller bl.a. bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område.

Den 1 juli 2002 trädde Romstadgan för den internationella brottmålsdomstolen i kraft. De brottstyper som domstolen har mandat att döma för är folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Stadgan gäller bara brott som begåtts efter det att domstolen formellt inrättades den 1 juli 2002. För att domstolen skall kunna döma måste gärningen, som huvudregel, antingen ha ägt rum i, eller den som anklagas för brottet vara medborgare i, ett land som är part i domstolen. Domstolen har möjlighet att förplikta den som har dömts för ett brott att betala skadestånd eller lämna andra former av gottgörelse såsom återlämnande av egendom och rehabilitering till brottsoffer. Stadgan lämnar till domstolen att utveckla de närmare principerna för gottgörelse till offren. Frågan om gottgörelse kan väckas av brottsoffer och i undantagsfall tas upp av domstolen på eget initiativ. Domstolen kan anvisa att utbetalning till brottsoffer skall ske genom en särskild förvaltningsfond för brottsoffer som skall inrättas enligt Romstadgan (artiklarna 75:2 och 79).

Utskottet har behandlat frågan om svensk domstols behörighet tidigare, senast i betänkande 2002/03:JuU7 (s. 7 f.). Utskottet hänvisade då till ett tidigare uttalande som i huvudsak gick ut på följande.

Utskottet höll i och för sig med motionärerna om att skadestånd många gånger är en viktig sanktion för att en målsägande skall få upprättelse. När det gällde motionsönskemålet ville utskottet dock erinra om att redan gällande regler ger en möjlighet att föra en skadeståndstalan här om åtalet prövas här. Att föra en skadeståndstalan i den aktuella typen av mål utan samband med ett åtal framstod enligt utskottet som orealistiskt av flera skäl, bl.a. skulle målsäganden inte ha den fördel i fråga om utredningen om den skadegörande handlingen som samordningen med ett åtal normalt sett innebär. Härtill kom att en sådan dom med stor sannolikhet endast skulle kunna verkställas i stater inom EU eller i Norge, Island och Schweiz. Mot denna bakgrund var utskottet inte berett att förorda att ett utredningsarbete sattes i gång i frågan.

Utskottet håller fast vid den nyss redovisade uppfattningen. Motion Ju265 bör avslås av riksdagen.

Medlemskap i Advokatsamfundet

I motion Ju461 (m) begärs att reglerna rörande utbildningskraven för att bli medlem i Sveriges advokatsamfund skall ändras så att även andra juridiska examina än juris kandidatexamen och juristexamen skall ge möjlighet till medlemskap i samfundet.

Advokat är den som är ledamot av Sveriges advokatsamfund (8 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken). För att bli ledamot krävs bl.a. att man har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbete (8 kap. 2 § första stycket 2). De kunskapsprov som avses är juris kandidatexamen och juristexamen (4 kap. 1 § och kungörelsen 1964:29 angående kunskapsprov för behörighet som domare, m.m.).

Advokatsamfundets styrelse får i enskilda fall medge undantag från dessa krav beträffande den som är auktoriserad som advokat i en annan stat i enlighet med där gällande bestämmelser. Det finns även möjlighet för den som genomgått utbildning som krävs för att bli advokat i en stat inom Europeiska unionen, Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz eller som blivit auktoriserad som advokat i Danmark, Finland, Island eller Norge i enlighet med där gällande bestämmelser att under vissa förutsättningar bli ledamot i samfundet.

Under en lång tid har det i Sverige funnits en enhetlig juristutbildning och denna utbildning har lett fram till juris kandidatexamen. De mål som en student skall ha uppnått för att erhålla en sådan examen regleras i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100). Examen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om sammanlagt 180 poäng. För att erhålla juris kandidatexamen skall studenten ha förvärvat sådana teoretiska kunskaper och färdigheter främst inom civilrätt, processrätt, straffrätt, statsrätt, förvaltningsrätt, finansrätt och internationell rätt som behövs för att kunna komma i fråga för anställning som domare och verksamhet som advokat. Han skall vidare ha förvärvat kännedom om sådana samhälls- och familjeförhållanden som påverkar kvinnors och mäns livsbetingelser, förvärvat kunskaper om hur fysiskt och psykiskt våld påverkar kvinnor och män samt fått insikt i sådana ämnesområden, t.ex. rättshistoria, allmän rättslära och ekonomi, som kan vara av särskild betydelse för tillämpningen av de juridiska kunskaperna.

I examenssammanhang har man att skilja mellan å ena sidan generella examina, såsom kandidatexamen och magisterexamen, och å andra sidan yrkesexamina. Jur.kand. är – trots namnet – en yrkesexamen. Bara vissa lärosäten har rätt att utfärda en sådan. Det är Högskoleverket som beslutar om ett lärosäte skall ges rätt att utfärda en viss typ av yrkesexamen. Vid prövningen av den frågan bedöms bl.a. möjligheten att erbjuda kvalificerade lärare. Det är alltså inte bara en fråga om poängantal och redovisat kursinnehåll.

Under 1990-talet började en ny typ av juristutbildningar växa fram, t.ex. det affärsjuridiska magisterprogrammet med Europainriktning vid Linköpings universitet. Dessa utbildningar, som ofta kombinerar juridik med t.ex. ekonomi- och språkstudier, leder till en examen som utfärdas med stöd av möjligheten för lärosätena att utfärda generella examina. Den som genomgår en sådan utbildning får alltså inte den yrkesexamen som benämns juris kandidatexamen och är följaktligen även utestängd från möjligheten att bli ledamot i Advokatsamfundet.

Den som vill bli medlem i Sveriges advokatsamfund måste utöver övriga behörighetskrav från år 2004 även ha avlagt en godkänd advokatexamen. Den sökande skall då ha genomgått tre delkurser om två dagar vardera som tar upp dels advokatetik, dels förhandlings- och presentationsteknik, dels frågor om att driva advokatverksamhet. Efter kurserna sker en muntlig examination.

Enligt vad utskottet inhämtat från Justitiedepartementet finns det inga planer på att ändra reglerna för medlemskap i Advokatsamfundet vad gäller kraven på juris kandidatexamen.

När utskottet behandlade denna fråga förra året (bet. 2002/03:JuU7 s. 15 f.) framhöll utskottet att regleringen av advokatväsendet syftar bl.a. till att tillgodose den rättssökande allmänhetens behov av kvalificerade ombud och biträden. Kraven för medlemskap i Advokatsamfundet innebar en trygghet för den som vänder sig till en advokat. Att ändra kraven så att även juristutbildningar som inte uppfyller kraven på en juris kandidatexamen ger behörighet skulle enligt utskottets mening innebära en sänkning av kraven för att bli ledamot av samfundet. Utskottets utgångspunkt var således att gällande bestämmelser är väl avvägda och bör behållas. I vart fall saknades underlag för något annat ställningstagande.

Utskottet håller fast vid den uppfattning som utskottet gav uttryck för förra våren. Utskottet är alltså inte berett att förorda en förändring av de grundläggande kraven för medlemskap i Advokatsamfundet. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju461.

Språket i domar

Motionären bakom motion Ju441 (m) vänder sig mot att det i vissa fall förekommer att brott i domskälen beskrivs som varande av "normalgraden".

Flera brott är gradindelade. Med brott av normalgraden brukar avses det fall där de grundläggande förutsättningarna för straffansvar enligt en viss bestämmelse är uppfyllda. Härutöver finns såvitt avser flera brott avvikande regler för fall som kan anses ringa eller grova. Sistnämnda begrepp används i författningstexter, medan motsatsen gäller uttrycket normalgraden. Gradindelningen av brotten fyller flera funktioner. Såvitt gäller exempelvis tjänstefel är straffansvar uteslutet om gärningen bedöms ringa. I andra fall leder en bedömning av att brottet är ringa till att dess rättsliga beteckning ändras. Exempelvis gäller att stöldbrott som anses som ringa i stället betecknas som snatteri. Som regel gäller också olika straffskalor för de olika graderna. Slutligen kan det förhållandet att brott anses som grovt medföra att straffansvar kan inträda redan på försöksstadiet.

Reglerna om avfattning av domar i brottmål finns i 30 kap. rättegångsbalken. Bestämmelserna tar inte upp språkliga aspekter.

Från Domstolsverket har utskottet inhämtat att frågan om språket i domar är av sådan karaktär att verket inte lämpligen bör lägga sig i den med hänsyn till den självständighet som domstolarna bör åtnjuta.

Utskottet anser att det inte ankommer på riksdagen att uttala sig om språket i domar. Motion Ju441 bör avslås av riksdagen.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Hemlig avlyssning (punkt 1)

av Johan Pehrson (fp), Ragnwi Marcelind (kd) och Torkild Strandberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om hemlig avlyssning. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ju348 yrkande 7, 2003/04:Ju417 yrkande 13 och 2003/04:Ju465 yrkande 11.

Ställningstagande

Brottsligheten blir allt grövre och alltmer svårutredd, vilket ställer nya krav på polisens utrednings- och spaningsarbete. Vi menar att utredningsmetoderna måste effektiviseras för att möta dessa nya krav. Ett sätt är enligt vår mening att införa möjlighet till buggning vid misstanke om grova brott. Beslut om att införa sådan buggning måste givetvis föregås av ytterst omsorgsfulla överväganden. Bland annat måste klargöras hur man bäst skall förfara för att undvika kränkning av oskyldigas integritet och hur överskottsinformation skall hanteras. I likhet med vad som redan gäller vid användningen av hemliga tvångsmedel i övrigt bör offentliga ombud bevaka enskildas integritetsintressen.

Regeringen bör ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett lagförslag med den inriktning vi nu förordat.

2. Överskottsinformation (punkt 2)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om överskottsinformation. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju348 yrkande 8.

Ställningstagande

Det är anmärkningsvärt att det i dagens Sverige ännu inte finns någon reglering om och i vilken utsträckning överskottsinformation skall få användas som bevisning. Oklarheten i detta avseende leder till många problem, bl.a. rörande integritetsaspekter.

Regeringen bör ges i uppdrag att snarast återkomma till riksdagen med ett förslag för en reglering av hur överskottsinformation skall få användas.

3. Hemlig teleövervakning vid olaga hot (punkt 3)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om hemlig teleövervakning vid olaga hot. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju282.

Ställningstagande

Den tekniska utvecklingen har bl.a. inneburit att det går att skicka sms och e-post. Dessa möjligheter kan emellertid också användas i syfte att begå brott. Det kan exempelvis handla om olaga hot och ofredande. I syfte att utreda sådana brott bör det vara möjligt att använda tvångsmedlet hemlig teleövervakning. Regeringen bör ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett lagförslag med den innebörden.

4. Kräkmedel (punkt 4)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kräkmedel. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:So345 yrkande 8.

Ställningstagande

Enligt vår mening bör det införas en möjlighet att använda kräkmedel för att komma åt langning av narkotika på ett mer effektivt sätt. En förutsättning måste dock vara att det skall finnas beslut av åklagare om att få använda kräkmedel. Vi menar sålunda att det av Narkotikakommissionen framlagda förslaget bör genomföras. Det får ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag.

5. Eftersökning av vapen (punkt 5)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om eftersökning av vapen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ju292 yrkande 4 och 2003/04:Ju429 yrkande 2.

Ställningstagande

Användningen av illegala vapen måste bekämpas. Möjligheterna för polisen att ingripa måste anpassas till hur de kriminella agerar. Det är inte acceptabelt att den som innehar ett illegalt vapen i syfte att begå ett brott skall kunna försvåra polisens ingripande genom att förvara vapnet i en bil för att sedan hämta det vid behov. I detta läge bör polislagens regler om möjlighet att söka efter farliga föremål ges ett vidare tillämpningsområde och omfatta t.ex. fordon.

Vi anser att det inte behövs någon utredning av frågan innan ett lagförslag läggs fram. Regeringen bör ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett lagförslag.

6. Övervakningskameror i taxibilar (punkt 6)

av Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om övervakningskameror i taxibilar. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju445 yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att kameraövervakning i taxibilar generellt bör vara möjlig i syfte att förebygga brott. Det innebär att kamera i taxibilar bör undantas från tillståndsprovning. I stället bör det vara tillräckligt med en anmälan. Det integritetsintrång som blir följden av en sådan möjlighet väger enligt vår uppfattning inte över det intresse som bär upp övervakning. Regeringen bör få i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett lagförslag.

7. Tillståndsprövning för allmän kameraövervakning (punkt 7) av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om tillståndsprövning för allmän kameraövervakning. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju392 yrkande 3.

Ställningstagande

I dag är ansvaret för tillstånd och ansvaret för tillsyn i fråga om allmän kameraövervakning fördelat på olika myndigheter. Vi anser att det bör tas ett samlat grepp om dessa frågor. Ansvaret bör sammanföras till en myndighet. Härigenom skulle bl.a. intresset av en enhetlig rättsutveckling bättre tillgodoses. I ett internationellt perspektiv framstår det som lämpligt att uppgiften läggs på Datainspektionen. Regeringen bör beakta det som nu anförts inom ramen för beredningen av Kameraövervakningsutredningens betänkande och återkomma till riksdagen med ett lagförslag.

8. Vittnen (punkt 8)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om vittnen. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2003/04:Ju218 yrkande 1, 2003/04:Ju271, 2003/04:Ju332 yrkande 5, 2003/04:Ju363 yrkande 2, 2003/04:Ju444 yrkande 16 och 2003/04:Ju453 yrkandena 18–20.

Ställningstagande

För att rättskipningen skall fungera är det nödvändigt att personer som skall höras i en rättegång verkligen vågar berätta vad de iakttagit. Här handlar det inte bara om att stå emot påtryckningar från den åtalade och att uthärda i vissa fall närgångna frågor. Hela förhörssituationen för den som skall höras måste lyftas fram. Det behövs flera åtgärder på området.

För det första måste vittnesstödsverksamheten ges erforderligt stöd. I grunden handlar detta om ekonomiska resurser. Finansieringen av verksamheten måste alltså lösas snarast möjligt. I det sammanhanget bör domstolarna ges ekonomiska förutsättningar att låta en anställd vid varje domstol ha ansvar för vittnesstödsverksamhet. Vidare bör utbildningen av vittnesstödjare säkerställas. Detta bör regeringen beakta i budgetarbetet.

För det andra måste domstolarnas lokaler anpassas så att vittnen och gärningsmän inte behöver mötas. Det är inte tillräckligt att frågan bevakas i samband ny- och ombyggnader. En total översyn av samtliga domstolslokaler bör inledas.

För det tredje bör det processuella regelverket kring förhör ses över. Här handlar det om att underlätta för den som skall höras så att inte rättegången upplevs som ytterligare ett trauma vid sidan av själva brottet. Möjligheterna till s.k. medhörning bör uppmärksammas i denna del. En översyn av gällande regler bör göras.

Regeringen bör ges i uppdrag att vidta åtgärder med anledning av vad vi nu anfört.

9. Målsägandes rätt att yttra sig (punkt 9)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om målsägandes rätt att yttra sig. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju394 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att en uttrycklig rätt för målsäganden att inför domstol avge sin berättelse om hur brottet har påverkat honom eller henne skulle öka allmänhetens förtroende för rättsväsendet. Många målsägande skulle också må bra av att inför rätten få ge uttryck för de känslor som brottet orsakat.

Regeringen bör ges i uppdrag att utreda frågan om hur en sådan rätt för målsägande bör regleras och återkomma till riksdagen med ett lagförslag med den inriktning vi nu förordat.

10. Nämndemän (punkt 10)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om nämndemän. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2003/04:Ju203, 2003/04:Ju288, 2003/04:Ju300, 2003/04:Ju325, 2003/04:Ju412 yrkande 4 och 2003/04:Ju420 samt avslår motionerna 2003/04:Ju330 och 2003/04:Ju422.

Ställningstagande

Vi anser att det är glädjande att det nu lagts fram ett kommittéförslag som syftar till att åstadkomma en bredare rekrytering av nämndemän. I den frågan står möjligheten till bättre ersättning i förgrunden. Förslagen ligger i allt väsentligt i linje med våra förslag i motionerna. Önskemålen i motionerna Ju330 och Ju422 bör dock inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Enligt vår uppfattning bör regeringen skynda på beredningen av ärendet och återkomma med en proposition till riksdagen snarast.

11. Sammansättningen i vårdnadstvister (punkt 11)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om sammansättningen i vårdnadstvister. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:A371 yrkande 26.

Ställningstagande

I vårdnadstvister har parterna ofta olika synsätt på flera frågor. Dessa skilda synsätt kräver att den samlade kompetensen hos såväl kvinnliga som manliga nämndemän tas till vara. Regeringen bör ges i uppdrag att se över reglerna om sammansättning i vårdnadsmål och återkomma till riksdagen med ett lagförslag.

12. Partssammansatta domstolar och specialdomstolar (punkt 12)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om specialdomstolar. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ju460 och 2003/04:Bo257 yrkande 19 samt avslår motionerna 2003/04:Ju291 yrkande 2 och 2003/04:L319 yrkande 6.

Ställningstagande

Vi står fast vid det principiella synsätt i fråga om specialdomstolarna som utskottet gav uttryck för under riksmötet 1993/94, nämligen att specialdomstolarna i möjligaste mån bör avskaffas. Enligt vår uppfattning bör deras uppgifter övertas av de allmänna domstolarna. Vid en sådan överföring är det givetvis av stor vikt att man tar till vara den kompetens som utvecklats vid specialdomstolarna.

Enligt vår mening bör även hyresnämnderna avskaffas och den verksamhet som bedrivs där i dag föras över till allmän domstol. En sådan ordning skulle bättre kunna garantera en objektiv bedömning i ärenden om bl.a. hyressättningar än vad en partssammansatt hyresnämnd kan göra. Den enskildes skydd mot t.ex. oskäligen hyreshöjningar skulle enligt vår mening på detta sätt kunna stärkas.

Vår tveksamhet till partssammansatta specialdomstolar leder till att vi inte ställer oss bakom önskemålen om en barndomstol eller familjedomstolar.

Regeringen bör få i uppdrag att skynda på det arbete som pågår beträffande Patentbesvärsträtten. Såvitt gäller Marknadsdomstolen, Arbetsdomstolen och hyresnämnderna bör ett utredningsarbete sättas i gång med inriktningen att dessa organ skall kunna avvecklas och deras uppgifter överföras till de allmänna domstolarna.

13. Rättshjälpslagen (punkt 13)

av Johan Pehrson (fp) och Torkild Strandberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om rättshjälpslagen. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2003/04:Ju421 och 2003/04:L318 yrkande 5 samt avslår motion 2003/04:Ju341 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Alla medborgare bör ha lika stora möjligheter att få sin sak prövad av domstol. En förutsättning för det är ofta att den rättssökande har råd att anlita juridiskt biträde. Tidigare kunde den som inte hade råd med det få rättshjälp som betalade biträdeskostnaden. Så är inte längre fallet. Konstruktionen av det nuvarande systemet innebär att de som inte har men borde ha haft en försäkring som täcker kostnaden inte beviljas rättshjälp. Detta leder till att en del rättssökande som inte har en sådan försäkring blir utan rättshjälp. Detta är inte acceptabelt. Den nya rättshjälpslagen bör därför avskaffas och det system som gällde tidigare återinföras. Regeringen bör ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett lagförslag med denna inriktning. Motionsönskemålen om utvärderingar rörande olika rättshjälpsförmåner bör inte föranleda någon åtgärd.

14. Kravet på prövningstillstånd (punkt 15)

av Johan Pehrson (fp) och Torkild Strandberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kravet på prövningstillstånd. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju477 yrkande 5 och avslår motion 2003/04:Ju412 yrkande 7.

Ställningstagande

Sedan de nuvarande reglerna om prövningstillstånd infördes har förenklingar i underrättsförfarandet införts, bl.a. har delgivningsförfarandet blivit mer summariskt. Enligt vår mening främjas inte rättssäkerheten av att prövningen i första instans blir enklare och mer summarisk samtidigt som möjligheten att få till stånd en överprövning är begränsad.

När det gäller kravet på prövningstillstånd i brottmål vill vi särskilt framhålla att den som döms kan drabbas mycket hårt även om påföljden stannar vid böter. Det är i högsta grad otillfredsställande att bara en instans prövar mål som kan få vittgående konsekvenser för den enskilde.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att utöka möjligheterna till överprövning av domstolsavgöranden i såväl tvistemål som brottmål. Motion Ju412 bör inte föranleda någon åtgärd från riksdagen.

15. Kravet på prövningstillstånd (punkt 15)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kravet på prövningstillstånd. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju412 yrkande 7 och avslår motion 2003/04:Ju477 yrkande 5.

Ställningstagande

Konsekvenserna av en fällande dom i ett brottmål kan vara mycket långtgående. Även om påföljden stannar vid böter kan den som döms drabbas mycket hårt. Det är i högsta grad otillfredsställande att bara en instans prövar mål som kan få vittgående konsekvenser för den enskilde. Detta gäller särskilt om domen är en s.k. nämndemannadom.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att utöka möjligheterna till överprövning av domstolsavgöranden i brottmål. Motion Ju477 bör inte föranleda någon åtgärd från riksdagen.

16. Offentlighet vid domstol (punkt 16)

av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om offentlighet vid domstol. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2003/04:Ju392 yrkande 1 och 2003/04:Ju477 yrkande 6.

Ställningstagande

Det finns i dag uppgifter om att domstolarna i allt större utsträckning håller förhandlingar inom stängda dörrar och att antalet förundersökningar där misstänkta och deras ombud beläggs med s.k. yppandeförbud ökat. Utvecklingen riskerar enligt min mening att urholka förtroendet för domstolarna genom att möjligheterna till insyn minskar. Givetvis finns det ibland anledning att besluta om sådana åtgärder. För att bevara denna möjlighet får det inte finnas misstanke om att sådana beslut fattas slentrianmässigt. Huvudregeln måste vara offentlighet. Beslut om stängda dörrar och om yppandeförbud bör även fortsättningsvis föregås av noggrann prövning.

Enligt min mening bör frågan utredas om huruvida antalet förhandlingar inom stängda dörrar ökat och vad det i så fall beror på. Detsamma gäller för beslut om yppandeförbud. Den slutsats som bör dras av justitieutskottets hittills utförda arbete är att en djupare studie behövs. Det får ankomma på regeringen att föranstalta om en sådan utredning.

17. Utnämning av högre domare (punkt 17)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Torkild Strandberg (fp) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om utnämning av högre domare. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:K271 yrkande 18.

Ställningstagande

Medborgarnas förtroende för domstolväsendet och rättstillämpningen förutsätter att utnämningsförfarandet präglas av större insyn vid utnämningar av de högre domarna. Utgången av domare bör enligt vår mening präglas av så stor öppenhet som möjligt och det s.k. kallelseförfarandet måste därför i allt väsentligt anses ha spelat ut sin roll. Beredningen av sådana tillsättningsärenden bör ske i en särskild nämnd. Vi kan därför i huvudsak ställa oss bakom det kommittéförslag som nu finns; dock bör regeringen alltjämt ha kvar det

slutliga ansvaret i utnämningsprocessen. Någon utfrågning i riksdagen bör därför inte införas.

Det får ankomma på regeringen att vidta de åtgärder som behövs för att få en förändring till stånd.

18. Jävsregler för åklagare (punkt 18)

av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om jävsregler för åklagare. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju392 yrkande 4.

Ställningstagande

Domare och åklagare har olika roller i brottmålsförfarandet. Åklagarens grundläggande uppgift är – förutom att besluta om strafförelägganden och åtalsunderlåtelse – att uppträda som part i målet och att i förekommande fall företräda målsäganden vid utförande av talan om enskilt anspråk. Domarens uppgift är att skipa rätt.

Samtidigt som åklagaren är part i målet skall objektivitet iakttas. Den rollkonflikt som detta leder till innebär att frågan om vilka jävsgrunder som skall gälla för åklagare bör regleras särskilt. Nuvarande ordning, med en reservationslös hänvisning till jävsreglerna för domare, är enligt min mening inte tillfredsställande. Regeringen bör tillsätta en utredning som får i uppdrag att överväga en särskild reglering av jäv för åklagare.

19. Överprövning av åtalsbeslut (punkt 19)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om överprövning av åtalsbeslut. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju418.

Ställningstagande

Jag anser att förfarandet vid överprövning av åtalsbeslut bör ses över. Enligt rådande ordning kan den som är missnöjd med en åklagares beslut i en åtalsfråga vända sig till högre åklagare. Ett åtalsbeslut ändras sällan. Det är inte heller lätt för en utomstående att avgöra om ett åtalsbeslut är välgrundat. Enligt min mening behöver frågan ses över på nytt. Regeringen bör få i uppdrag att göra en sådan översyn.

20. Förfarandet i snatterimål (punkt 20)

av Johan Pehrson (fp), Ragnwi Marcelind (kd) och Torkild Strandberg (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om förfarandet i snatterimål. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju450 yrkande 9.

Ställningstagande

Vi anser att brottsligheten måste bekämpas mer effektivt. En åtgärd som skulle kunna vidtas är att göra det enklare att lagföra den som begår mindre allvarliga brott, exempelvis snatteri. Ett underlag för lagstiftning har tagits fram. Regeringen bör ges i uppdrag att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser det anförda.

21. Svensk domsrätt i skadeståndsmål (punkt 21)

av Alice Åström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om svensk domsrätt i skadeståndsmål. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju265.

Ställningstagande

För offren för krigsförbrytelser och andra grova kränkningar av mänskliga rättigheter är det viktigt att rättvisa skipas och att de drabbade ges upprättelse. Det är naturligtvis av största betydelse att de ansvariga ställs inför rätta och döms för sina brott. För att offren skall kunna gottgöras är det också viktigt att det finns möjligheter att driva en skadeståndsprocess mot förövarna. Jag ifrågasätter om de svenska reglerna om forum i tvistemål är tillräckliga i detta avseende. Regeringen bör därför ges i uppdrag att utreda möjligheterna att i de aktuella fallen utvidga rätten att föra talan om skadestånd i Sverige.

22. Medlemskap i Advokatsamfundet (punkt 22)

av Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om medlemskap i Advokatsamfundet. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju461.

Ställningstagande

Den enda svenska utbildning som kan ligga till grund för medlemskap i Sveriges advokatsamfund är juris kandidatexamen. Under senare år har emellertid nya juristutbildningar tillkommit, t.ex. med ekonomisk inriktning eller med inriktning mot EU-rätt. Dessa jurister, med en bredare och mot näringslivets behov inriktad utbildning, får inte antas som medlemmar i Advokatsamfundet. Däremot har den som genomgått den utbildning som krävs för att bli advokat i bl.a. en stat inom Europeiska unionen möjlighet att bli ledamot av Advokatsamfundet. Det finns inga krav på att den utländska utbildningen skall motsvara en svensk juris kandidatexamen. Det kan därför synas inkonsekvent att inte andra svenska juristutbildningar än juris kandidatexamen godtas av lagstiftaren och av Advokatsamfundet. Den slutsats vi drar är att kraven för medlemskap i Advokatsamfundet behöver ses över och anpassas till dagens behov och förutsättningar. Regeringen bör få i uppdrag att göra en sådan översyn.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Hemlig avlyssning (punkt 1)

av Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Det är viktigt att polisen får tillgång till verksamma medel för att komma åt den grova, många gånger organiserade, brottsligheten.

Ett beslut om att införa en möjlighet till hemlig avlyssning måste dock föregås av ytterst omsorgsfulla överväganden. Bland annat måste det klargöras hur man i största möjliga utsträckning skall kunna undvika att kränka integriteten för ovidkommande personer under förundersökningen. Vidare måste frågan om hur man skall handskas med material som inte är av intresse för förundersökningen lösas.

2. Partssammansatta domstolar och specialdomstolar (punkt 12)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Det är viktigt att de domare som handlägger mål där det är fråga om att bedöma exempelvis bevisvärdet av utsagor från små barn har erforderlig kompetens för det. Eftersom den frågan skall ses över av 2002 års vårdnadskommitté har jag valt att inte reservera mig till förmån för önskemålet i motion Ju291 om en särskild barndomstol.

3. Rättshjälpslagen (punkt 13)

av Alice Åström (v)

Jag har tidigare kritiserat den nya rättshjälpslagen, bl.a. därför att den rättssökandes möjligheter att göra sin rätt gällande blir beroende av hur hans eller hennes ekonomi ser ut. Jag välkomnar därför den breda översyn av rättshjälpslagen som nu skall göras. Jag utgår från att också frågorna om offentlig försvarare och om biträde av tolk kommer att bli behandlade i det sammanhanget. Mot denna bakgrund har jag valt att inte reservera mig till förmån för motion Ju341.

4. Rättshjälp vid pisksnärtsskador (punkt 14)

av Leif Björnlod (mp)

En rättegång där frågan om ersättning för en pisksnärtsskada skall prövas kan dra ut på tiden och bli mycket kostsam för den skadade. Taket för den ersättning som kan utgå ur rättsskyddet i en försäkring kan lätt överskridas. Eftersom det nu skall göras en bred översyn av rättshjälpslagen – där jag utgår

från att frågor om rättsskyddet också kommer att tas upp – har jag valt att inte reservera mig till förmån för motion T471 i denna del.

5. Språket i domar (punkt 23)

av Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

För att allmänhetens förtroende för domstolarna skall kunna upprätthållas är det viktigt att domstolarna i såväl tal som skrift använder ett språk som står i samklang med det allmänna rättsmedvetandet. Detta bör domstolarna själva ta ansvar för. Vi har därför valt att inte reservera oss till förmån för motion Ju441.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från den allmänna motionstiden år 2003

2003/04:K271 av Bo Lundgren m.fl. (m):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utnämningen av högre domare.

2003/04:Ju203 av Rolf Gunnarsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ersättningen till nämndemän.

2003/04:Ju218 av Jörgen Johansson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av säkerheten för vittnen i samband med, och till följd av, rättegångar.

2003/04:Ju265 av Kalle Larsson m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att se över jurisdiktionsreglerna i tvistemål i enlighet med vad i motionen anförs.

2003/04:Ju271 av Magdalena Andersson och Bengt-Anders Johansson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vittnesstödsverksamhet.

2003/04:Ju282 av Maria Larsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvidgning av tillämpningsområdet för hemlig teleövervakning enligt förslag i lagrådsremissen Hemlig avlyssning m.m. från år 2000.

2003/04:Ju288 av Agneta Lundberg och Kerstin Kristiansson Karlstedt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbeta för att nämndemännen i Sveriges domstolar utgör en så representativ sammansättning som möjligt vad gäller Sveriges befolkning.

2003/04:Ju291 av Annelie Enochson (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att särskild barndomstol utreds.

2003/04:Ju292 av Bo Lundgren m.fl. (m):

4. Riksdagen beslutar om en ändring i polislagen i syfte att ge poliser möjlighet att genomöka misstänkta personers fordon i jakt på illegala vapen, även utan misstanke om att konkret brott begåtts i enlighet med vad som anförs i motionen.

2003/04:Ju300 av Margareta Pålsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ersättningen höjs i paritet med andra ersättningar för förtroendemannauppdrag.

2003/04:Ju325 av Birgitta Carlsson och Lena Ek (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att grundarvodet för nämndemän skall höjas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om större rättvisa vad gäller reseersättning till nämndemän.

2003/04:Ju330 av Nikos Papadopoulos och Paavo Vallius (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om aktiv kvotering av nämndemän m.fl. med invandrarbakgrund.

2003/04:Ju332 av Johan Linander m.fl. (c):

5. Riksdagen begär att regeringen låter göra en översyn av rättegångsbalken i syfte att förbättra den psykosociala miljön i rättsalen för brottsoffren.

2003/04:Ju341 av Alice Åström m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att utvärdera effekterna av inskränkningarna i rätten till offentlig försvarare och frånvaron av lagstadgad rätt till tolk i brottmål.
2. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning för att utvärdera 1997 års ändringar i rättshjälpslagen i enlighet med vad i motionen anförs.

2003/04:Ju348 av Johan Linander m.fl. (c):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillåta buggning vid fall där grov brottslighet föreligger.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lagstiftning bör ske för hur eventuell överskottsinformation som inte rör den aktuella brottsmisstanken får användas.

2003/04:Ju363 av Viviann Gerdin och Birgitta Carlsson (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inget brottsoffer skall tvingas sitta i samma rum som gärningsmannen under en rättegång.

2003/04:Ju392 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öppenheten i rättsprocessen skall bli föremål för utredning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att såväl tillståndsgivning som kontroll av tillstånd för allmän kameraövervakning skall överflyttas till Datainspektionen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en reglering för åklagares jäv snarast skall införas.

2003/04:Ju394 av Beatrice Ask m.fl. (m):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lagstadgad rättighet för målsägande att inför domstol berätta hur brottet påverkat honom eller henne.

2003/04:Ju412 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nämndemännens situation.
7. Riksdagen beslutar om ändring av lagen om prövningstillstånd så att kravet på särskilt prövningstillstånd avskaffas vid bötesdomar enligt vad i motionen anförs.

2003/04:Ju417 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

13. Riksdagen begär att regeringen lägger fram ett lagförslag med innebörden att tillåta buggning för att komma åt den avancerade kriminaliteten.

2003/04:Ju418 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om reformering av reglerna för åtal enligt vad i motionen anförs.

2003/04:Ju420 av Kent Olsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att höja ersättningen för nämndemän.

2003/04:Ju421 av Marina Pettersson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rättshjälp.

2003/04:Ju422 av Jan Ertsborn (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att modernisera och förtydliga nämndemannaeden.

2003/04:Ju429 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i 19 § polislagen till att även omfatta bilar.

2003/04:Ju441 av Tomas Högström (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om normbildning.

2003/04:Ju444 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det vid varje domstol skall finnas någon anställd med ansvaret att informera vittnen och målsägare om processen samt fungera som stöd.

2003/04:Ju445 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag som gör det möjligt för taxibolagen att sätta in övervakningskameror i taxibilar.

2003/04:Ju450 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett enklare förfarande vid snatterimål.

2003/04:Ju453 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tingsrättslokalernas väntrum skall vara så utformade att vittnen, vittnesstöd och brottsoffer inte behöver sitta i samma väntrum som gärningsman.

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vittnesstöd skall finnas vid alla tingsrätter och hovrätter inom en treårsperiod.

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utbildningsinsatser vidtas för dem som går in i vittnesstödsverksamheten.

2003/04:Ju460 av Henrik S Järrel (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen lägger fram förslag om att de s.k. special- och partssammansatta domstolarna skall upphöra och deras mål och ärenden införlivas i det allmänna domstolsväsendet.

2003/04:Ju461 av Gunnar Axén m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om kraven för att bli ledamot av Sveriges advokatsamfund.

2003/04:Ju465 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hemlig rumsavlyssning och kameraövervakning.

2003/04:Ju477 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten till prövning i två instanser.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utredning av utnyttjandet av stängda dörrar, yppandeförbud och säkerhetskontroll.

2003/04:L318 av Mia Franzén m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den allmänna rättshjälpen bör återställas till den nivå som gällde före 1997 års försämringar.

2003/04:L319 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjedomstol.

2003/04:So345 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om användning av kräkmedel vid misstänkt langning.

2003/04:T471 av Barbro Feltzing (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rättshjälp vid whiplashskador.

2003/04:A371 av Alf Svensson m.fl. (kd):

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att nämndemän av båda könen bör finnas företrädare vid vårdnadstvister.

2003/04:Bo257 av Marietta de Pourbaix-Lundin m.fl. (m):

19. Riksdagen beslutar att avskaffa hyresnämnden.